

En milliard brukes i Norge

Regjeringen vil i år bruke over en milliard kroner av bistandsbudsjettet til flyktninger i Norge. En sterk og uventet økning i antall flyktninger fører til at 430 millioner kroner må overføres fra tiltenkte prosjekter i Afrika, Asia og Latin-Amerika. – Dette betyr at Norge som land er den største mottaker av norske bistandspenger, sier en kritisk Atle Sommerfeldt i Kirkens Nødhjelp.

Side 4

– Små lån er dyre i drift

Små mikrofinansprosjekter blir for dyre i drift og bør legges ned, konkluderer samfunnsøkonom Jens Claussen i Nordic Consulting Group som har sett på norskfinansierte mikrofinansprosjekter i tre land. Manglende spesialisering er et hovedproblem. NCG stiller også spørsmål om prosjektene virkelig når fattige kvinner på landsbygda.

Side 7

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 5 · 2000

Påstand om svindel med skolebøker

Side 8-9

Turid Birkeland og Frode Alnæs.

Viktig duo i lønnsom PLAN

Side 5

Utviklingsminister Anne Kristin Sydnes.

Skuffet over givernes sneglefart

Side 6

Intervju med MDC-leder i Zimbabwe

Side 13

Støvleligner ligger igjen etter etiopiske soldater som er tatt til fange under felttoget i Eritrea.

FOTO: SCANPIX

Mot våpenhvile på Afrikas horn?

Givernes sanksjoner har trolig vært til liten nytte

■ Tusenvis av soldater er drept på slagmarken i krigen mellom nabolandene Etiopia og Eritrea. Begge er samarbeidsland for norsk bistand. De to fattige landene har brukt stadig mer penger på våpen, mens seks millioner etiopiere er truet av sult.

■ Flere vestlige giverland har reagert med sanksjoner og bistandstørke, men reaksjonene synes å være tvetydige og dårlig koordinert.

■ EU-kommisjonen og Verdensbanken er de store givne i forhold til de to landene. Begge har reagert på krigen med ikke å inngå nye utviklingsavtaler. Norge har frosset all stat-til-stat bistand til Etiopia.

■ Kanskje kan det nå gå mot en våpenhvileavtale i OAU-regi, men trolig har bistands-sanksjoner hatt liten innvirkning.

■ – De militære utgiftene i begge land er kraftig økt de siste årene. Når to land har bestemt seg for å føre krig, vil sanksjoner knyttet til bistand få liten eller ingen effekt, sier ekspert på militærutgifter i Afrika Wuyi Omitoogun ved fredsforskningsinstituttet SIPRI i Stockholm.

Side 10-12

egne tema-sider

laget av journalist-studenter ved Høgskolen i Oslo.

Tema: Fattigdom og miljø

Side 18-29

ASMARA/ADDIS ABEBA (b-a): På Afrikas Horn har to norske samarbeidsland utkjempet en blodig krig de siste månedene. Store ressurser er ødet og titusener av kvinner og menn er drept på begge sider, mens millioner sulter. Noen givere – blant dem Norge – har reagert på krigen med å skjære kraftig ned på langsiktig bistand. Andre givere har opprettholdt nivået på pengeoverføringene, mens andre har satset på omfordeling.

• PÅ AFRIKAS HORN:
ODD IGLEBÆK

26. mai sendte det norske Utenriksdepartementet ut en pressemelding der det framgikk at Norge hadde besluttet å fryse stat-til-stat bistanden til Etiopia.

– Det er umulig å videreføre den langsiktige bistanden i den nåværende krigssituasjonen, uttalte utviklingsminister Anne Kristin Sydnes.

Hun ga uttrykk for at krigshandlingene fremsto i et særlig grelt lys på bakgrunn av den hungerskatastrofen som råder i regionen og de betydelige utfordringene på utviklingssiden som begge land står overfor. Ifølge utviklingsminister Sydnes er sivilbefolkningen uskyldige ofre i en konflikt der partene ikke har vist tilstrekkelig politisk vilje til å komme frem til en forhandlingsløsning.

Det ble samtidig understreket at den norske humanitære innsatsen i regionen skulle styrkes for å hjelpe flyktningene og ofrene for hungersnøden. Regjeringen lovet også å foreta en gjennomgang av den langsiktige bistanden til Eritrea.

Bistandsvolumet det samme? Skal sanksjoner som bistandskutt eller –frys ha noen virkning, er det allment antatt at en bred og entydig internasjonal reaksjon må til. Men inntrykket Bistandsaktuelt sitter igjen med etter samtaler med en rekke sentrale bistandsgivere i Addis Abeba og Asmara er at ingen, verken givere eller mottakere, synes å ha en systematisk oversikt over hva slags bistand som blir stoppet og i hvilket omfang.

Norges ambassadør i Etiopia Oskar Oskarsson tror ikke at de samlede bilaterale overføringer er blitt så mye mindre.

– Jeg har heller inntrykk av at giverlandene har flyttet pengene fra infrastruktur til nødhjelp, sier han til Bistandsaktuelt.

Mats Svensson, som er bistandsattasjé på den svenske ambassaden i Addis Abeba forteller at det er blitt diskutert i givernes koordineringsgruppe at man burde få oversikter over hvem som rammes av nedskjæringer.

– Men foreløpig er det ikke blitt til noe konkret, sier han.

Få lager bråk. De fleste giverland og organisasjoner har politisk sett holdt en lav profil overfor Etiopia og Eritrea. På det verbale planet har Tyskland vært et unntak. I slutten av april i år ble det framført offentlig kritikk mot myndighetene i Addis Abeba. Tyskerne kritiserte at Etiopia brukte for mye ressurser på krigen, i et land der om lag sju av totalt 60 millioner mennesker bor i strøk rammet av tørke og delvis flom.

Resultatet av dette ble at Etiopia kalte hjem sin ambassadør fra Berlin. Overfor Bistandsaktuelt forklarer den etiopiske regjeringstalsman-

Liket av en etiopisk soldat ved den eritreiske byen Tessenay 6. juni. Begge parter i krigen har lidd store tap.

Spredte protester mot Etiopia

Sanksjoner i hytt og pine – mens krigen har rast på Afrikas Horn

nen, Hailekiros Gesesse, dette med at Tyskland ikke har noen rett til å blande seg inn i interne forhold i Etiopia.

– Det er ganske så uhørt, sier han.

Først og fremst er det de langsiktige utviklingsprogrammene knyttet til infrastruktur og betalingsstøtte som vestlige givere har skåret ned på. For programmer knyttet til undervisning, helse og den sosiale sektoren er bildet noe mer blandet.

Ingen ser ut til å ha redusert matvarebistand eller annen nødhjelp. Snarere har det gått i motsatt retning på dette området. Slik hjelp går både til mennesker som er forflyttet på grunn av krigen og til innbyggere i områder rammet av tørke og til dels flom. Det siste gjelder ført og fremst for Etiopia.

Bilaterale nedtrappinger. Mens multilaterale organisasjoner oftest inngår avtaler som strekker seg over

flere år, er det mer vanlig for bilaterale givere å inngå avtaler for ett år av gangen. Dette gjør det også lettere å slå til med innstramminger om mottakerne ikke er politisk på linje med givene. I forhold til Etiopia og Eritrea ser dette ut til å ha slått forholdsvis likt ut. De fleste givere har trappet ned overfor begge land og tilsynelatende i likt omfang. Unntaket blant vestlige givere er først og fremst Italia, som heller har trappet opp i forhold til Eritrea.

”
Det er ganske så uhørt.

Hailekiros Gesesse, etiopisk regjeringstalsmann, om Tysklands protest mot Etiopias krigføring.

Bistand til to bitre fiender

Tabellene under viser tall for de største bilaterale og multilaterale givere, samt nordiske land, i forhold til utbetalinger av ODA-godkjent bistand til Etiopia og Eritrea. 1997-99-tall omfatter også nødhjelp. Tall for 2000 kan bli høyere ved store nødhjelpbevilgninger. Alle beløp i mill. kr.

til Etiopia					til Eritrea				
Land/organisasjon	1997	1998	1999	2000	Land/organisasjon	1997	1998	1999	2000
Danmark	28	25	57	32 ¹	Danmark	37	90	75	66 ¹
Finland	53	56	29	34 ¹	Finland	5	3	2	1 ¹
Norge	201	202	187	30 ¹	Norge	63	41	58	25 ¹
Sverige	271	248	156	70 ¹	Sverige	37	23	35	10 ¹
Italia	466	508	320 ¹	320 ¹	Italia	102	210	358 ¹	358 ¹
Japan	298	209	280	76 ²	Japan	99	125	38	0 ²
Storbritannia	173	104	65 ¹	121 ¹	Storbritannia	14	14	11 ¹	11 ¹
Tyskland	466	508	- ³	- ³	Tyskland	81	43	- ³	- ³
USA	480	425	302 ¹	302 ¹	USA	96	160	185 ¹	72 ¹
Arabiske land*	2	4	- ³	- ³	Arabiske land*	102	180	- ³	- ³
Afrikabanken (AfDF)	190	245	220	- ³	Afrikabanken (AfDF)	-	53	44	- ³
EU-kommisjonen (EC)	326	920	1050 ¹	1050 ¹	Europakommisjonen (EC)	62	47	- ³	- ³
Verdensbanken (IDA)	512	576	1184	664 ¹	Verdensbanken (IDA)	30	42	113	104 ¹
UNDP	197	127	87	- ³	UNDP	54	70	46	- ³

*Omfatter hovedsakelig Forente Arabiske Emirater, Kuwait og Saudi-Arabia.

1) Budsjett-tall eller anslag per 31. mai 2000.

2) Utbetalinger er basert på fortløpende bevilgninger - budsjetttall mangler. Summene i tabellen er utbetalinger per 31. mai 2000.

3) Tall er foreløpig ikke tilgjengelig

Kilder: DANIDA, FINNIDA, NORAD, OECD/DAC, SIDA, USAID, Afrikabanken, Verdensbanken, Europakommisjonen (EC) og utenriktjenesten i Italia, Japan og Tyskland

FOTO: SAMI SALLINEN/REUTERS/SCANPIX

Fra «ideell situasjon» til krigskaos

- Før krigen var vi veldig optimistisk når det gjaldt å få til store og raske forbedringer i de to landene, sier Nigel Roberts, Verdensbankens representant i Etiopia.

- Her var det på en måte en ideell situasjon for bistandsinnsats - stor fattigdom, stor vilje til utvikling og vekst, pragmatiske myndigheter og lite korrupsjon og byråkrati. Derfor planla vi også å gjennomføre utbetalinger tilsvarende mer enn 8 milliarder kroner over en periode på sju år, bare for Etiopia.

FN anslår at om lag 6 millioner etiopiere lever i områder som er truet av sult og kulde. Svært mange av dem er barn.

FOTO: ODD IGLEBÆK

- Men krigen har snudd opp ned på det hele. I tråd med vanlig praksis fattet Verdensbankens styre vedtak om å ikke inngå nye låneavtaler så lenge de to landene var i konflikt, fortsetter Roberts.

Tallene han legger fram viser også store reduksjoner i de avtalebeløp Verdensbanken har forpliktet seg for overfor Etiopia. I 1998, som var det virkelig store året, ble det inngått nye avtaler for hele 5,4 milliarder kroner. Tilsvarende tall for 1999 var «bare» 800 millioner, og for 2000 blir det sannsynligvis ikke mer enn 100 millioner.

Ikke mindre penger ennå. - Når det gjelder de konkrete utbetalingene av penger fra Verdensbanken, først og fremst vil det si IDA-lån, er bildet her ganske forskjellig for det som gjelder for nye inngåtte avtaler. Våre netto overføringer til Etiopia økte fra tilsvarende 576 millioner kroner i 1998 til over 1100 millioner i 1999. For inneværende år ser vi ut til å komme ut på 1998-nivå. Spørsmålet er igjen hvordan krigen utvikler seg, framhever Verdensbankens representant.

Han viser til at for Eritrea er nedgangen i utbetalinger foreløpig mindre enn for Etiopia:

- Men i prinsippet er politikken den samme, så derfor er det kanskje mest et spørsmål om tid før vi ser samme mønsteret her, sier Roberts..

EU-land store i Etiopia. Den andre store multilaterale giverorganisasjonen på Afrikas Horn er EU-kommisjonen. Karl Harbo er Kommisjonsens representant i Addis Abeba. Han forteller at mange EU-stater har sine største bilaterale programmer nettopp i forhold til Etiopia.

- En årsak er at dette er et stort

land. En annen er at det nesten ikke var noen tosidig bistand under Derg-regimet, som varte fra 1974 til 1991. Mange givere følte derfor at det var mye som skulle tas igjen.

Eritrea var for øvrig en del av Etiopia fram til 1991, og ble formelt selvstendig i 1993.

Kan bli dyrt å stoppe avtaler. Han forklarer at EU-kommisjonen vanligvis inngår avtaler som gjelder for fem år. - Det gjør at vi ikke uten videre kan stoppe slike programmer, heller ikke når det gjelder infrastruktur eller annet som kan bli sett på som positivt i forhold til krigføringen. Det kan føre til erstatningskrav, og til at vi får store ekstraavgifter.

- Men krigen har ført til at vi har trappet ned når det gjelder bistand til budsjettstøtte. For nødhjelp har vi derimot trappet opp. Arbeidet med å inngå nye avtaler står stille, og det vil ikke skje noen vesentlig endringer på dette området så lenge krigshandlingene varer ved, sier EU-representanten.

EU-kommisjonen har i de senere årene hatt årlige utbetalinger til Etiopia på mellom 800 millioner og 1,2 milliarder kroner. - Medlemsstatenes bilaterale overføringer kommer i tillegg, og de er i samme størrelsesorden. I forhold til direkte utbetaling av penger har krigen først og fremst medført at vi ikke har økt volumene, slik vi opprinnelig planla. Hadde vi gjennomført opptrappingene ville nok utbetalingene ha ligget 30-40 prosent høyere, enn det de gjør i dag, sier Karl Harbo.

Han regner med at situasjonen for Eritrea er noenlunde tilsvarende som for Etiopia.

ia og Eritrea

Også en del arabiske land og Israel kommer i en særstilling. De arabiske landene gir først og fremst bistand til Eritrea, mens Israel gir til Etiopia. Målt i penger er Israels utbetalinger til sivil utviklingshjelp langt mindre enn hva som kommer fra Den arabiske halvøya til Eritrea. Samtidig er det sannsynlig at en del bistand fra disse giverne ikke er offisiell. Tilsvarende gjelder selvsagt også våpenleverandørene. Det er antatt at disse først og fremst hører hjemme i det tidligere Sovjet eller Øst-Europa. Også Kina nevnes i denne sammenheng.

Etiopias største utenlandsgjeld er for øvrig til Russland.

Tapene er store på begge sider - med mange drepte og sårede. Her er det en etiopisk soldat og krigsfange som er truffet av en granat.

FOTO: SAMI SALLINEN/REUTERS/SCANPIX

Norge og Japan skjærer mest

Norge er blant de bistandsgiverne som har skåret mest drastisk ned av alle i bistanden til Etiopia og Eritrea - de to krigførende landene på Afrikas Horn. Overfor Eritrea ser det ut for at Japan reduserer mest. Ulike lands budsjett-tall for 2000 viser denne utviklingen

• ODD IGLEBÆK

De nordiske landene, først og fremst Norge og Sverige, har vært viktige og store givere av bistand til Eritrea og Etiopia på 1990-tallet. Samtidig er begge landene nå i ferd med å stoppe all langsiktig stat-til-stat bistand - uten at de foretar tilsvarende opptrappinger av nødhjelp. En følge av denne politikken er at Sverige og Norge raskt er i ferd med å bli relativt små givere. (Se tabellene.)

Også Finland har foretatt reduksjoner, men av mindre omfang enn Norge og Sverige. Mens Finland halverer, skjærer Norge og Sverige ned til en firedel.

Danmark venter. Danmark har bare stat-til-stat bistand til Eritrea, ikke til Etiopia. Årsaken er politiske uoverensstemmelser, som har en historie tilbake til 1994. Innad i det danske utenriksdepartementet var det ved årsskiftet 1999/2000 diskusjoner om å også inngå en stat-til-stat avtale for bistand til Etiopia. Det nye krigsutbruddet 10. mai i år, forårsaket av Etiopia, har ført til at dis-

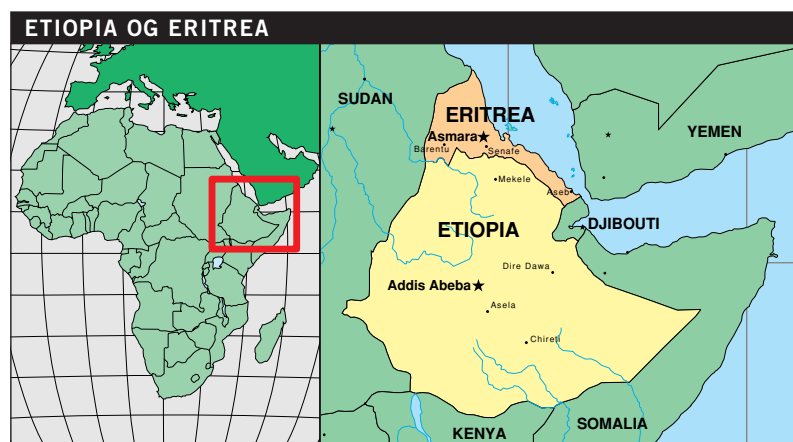
se planene er lagt på hylla inntil videre, sies det nå.

Nederlandsk trippel. Giverlandet Nederland, som i Etiopia er på størrelse med Norge og Sverige (TIL SAMMEN?), har valgt å operere med tre ulike scenarier. Blir det fred, blir samlet bistand i 2000 tilsvarende 210 millioner kroner. Blir det en situasjon med ikke-krig/ikke-fred blir utbetalingene 174 millioner. Blir det derimot full krig, mer eller mindre hele året igjennom, er utbetalingene planlagt å utgjøre 125 millioner kroner. Nederlands bistand til Etiopia var i 1998 tilsvarende 294 millioner kroner.

FAKTA:

■ Utviklingssamarbeidet mellom Etiopia og Norge bygger på en avtale fra 1995. Landene ble da enige om å samarbeide innen områdene energi, landbruk, helse og utdanning, samt utvikling av demokrati og menneskerettigheter.

■ Utviklingssamarbeidet mellom Eritrea og Norge bygger på en intensjonsavtale fra 1994, og er konsentrert om helse og utdanning, utvikling av olje- og mineralressurser, telekommunikasjoner, landbruksutvikling, miljø og statistisk forvaltning. Norge bidrar også til utvikling av statsforvaltningen og gjenoppbygging av infrastruktur.

– Frie valg nå? Umulig!

Zimbabwes velgere og opposisjonen trues på livet, fastholder opposisjonsleder

HARARE (b-a): – Det er ingen som helst sjanse for at parlamentsvalget i Zimbabwe 24. og 25. juni blir et fritt og rettferdig valg. Det sier generalsekretær Welshman Ncube i opposisjonsfronten Movement for Democratic Change (MDC) i Zimbabwe.

• I ZIMBABWE: WILSON JOHWA

Opposisjonspolitikerer mener at det store spørsmålet nå er om folket i Zimbabwe, trass i frykt, drap og vold klarer å stemme etter overbevisning – uten å la seg presse.

– Før valget i 1980 reiste gjenger rundt og kuttet av folks ører, neses og hender, og truet med å drepe dem som stemte på Robert Mugabe, og ikke på Abel Muzorewa eller Ian Smith. Likevel vendte folk seg mot Muzorewa-Smith-alliansen og stemte på Mugabe. I 1985 benyttet Mugabe selv den samme terrortaktikken i Matabeleland og Midlands, men folk trosset volden og stemte på PF-Zapu. Mitt håp er igjen at velgerne i Zimbabwe ikke lar seg presse, sier Welshman Ncube.

Han ser fram til en internasjonal overvåkning av valget i Zimbabwe.

Overvåkning mot juks. – En stram internasjonal overvåkning kan i alle fall føre til at det ikke jukses på selve valgdagen. Jeg har ingen tro på at observatørene klarer å forhindre trusler og press før valget. Det er også viktig at valgobservatørene kan gi troverdighet til selve valgresultatet, uansett hvilket parti som vinner, sier Welshman Ncube.

– *Hvor ulike er forutsetningene for å drive en god valgkamp for partiene som nå stiller ved parlamentsvalget?*

– Mugabes parti Zanu-PF har en rekke fordeler i valgkampen. Først og fremst har de tilgang til kringkastingen i landet. Under dette valget vil det heller ikke være lærere som utgjør det lokale stemmepersonellet, men politi, sikkerhetspoliti og krigsveteraner. Dette er neppe uparatiske grupper sett i forhold til maktspeillet i landet. Men alt dette er underordnet den makt og terror som Zanu-PF-tilhengere utøver mot politiske motstandere under valgkampen.

– Hvis MDC vinner parlamentsvalget, bør president Mugabe (bildet) gjøre det mest ærefulle – å avgå som president, sier opposisjonsbevegelsens generalsekretær Welshman Ncube. FOTO: WILSON JOHWA.

– *MDC ser ut til å ha mistet oppslutning, særlig i den svarte middelklassen, fordi dere samarbeider nært med de hvite i Zimbabwe. Er det en riktig oppfatning?*

– MDC har ingen sterk forbindelse med de hvites organisasjoner eller grupper. MDCs nærkontakt med de hvite er nok et ledd i Zanu-PFs løgnkampanje. Der lever de etter det gamle nazi-prinsippet om at «skal du først fortelle en løgn, så fortell en stor en». Fram til januar i år, da partiet var under kraftig oppbygging, hadde ikke MDC noen hvite tilhengere. De to hvite som ble valgt til partistyret ble valgt av en hundre prosent svart forsamling. Men vi er et parti som er åpne for alle, uansett husfarge. Nå har vi fått en rekke hvite støttespillere i partiet, men ikke i så stor grad som Zanu-PF har hatt tidligere.

Har avlagt ed. – *Frykter du at en seier for MDC i valget kan føre landet ut i krig og kaos?*

”

Alt er underordnet den terror som Zanu-PF-tilhengere utøver mot politiske motstandere.

Welshman Ncube, generalsekretær i Movement for Democratic Change.

– Overhodet ikke. Vi tror landets militære når de sier at de har avlagt ed om å verne om konstitusjonen i Zimbabwe, uansett hvilket parti som sitter med makten. Jeg tror verken forsvaret eller andre maktkonstellasjoner i Zimbabwe vil sette seg over folkemeningen uttrykt i et valg.

– *MDC ser ut vil å mangle kandidater i mange valgkretser. Hvordan vil dere klare å framstå som et troverdig parti for hele Zimbabwe?*

– MDC har gode kandidater i alle valgkretser, selv om propaganda fra Zanu-PF sier noe annet. Men vi har et problem ved at flere av våre kandidater er truet på livet eller har blitt presset til å gå tilbake til Zanu-PF. Våre kandidater løper en stor risiko ved å stikke hodene fram i valgkampen.

Må ta konsekvensen. – *Hvis MDC skulle få flertall i parlamentet nå, hvordan vil dere da forholde dere til president Robert Mugabe som normalt vil sitte som*

president til hans periode går ut i 2002?

– Hvis MDC vinner valget, bør president Mugabe ta konsekvensen av dette og erkjenne at folket i landet ønsker et annet parti enn Zanu-PF til å styre. Det mest ærefulle han da kan gjøre er å avgå som president, og la Zimbabwe ta fatt på en ny æra uten spøkelsener fra fortiden. Vi ønsker ikke at parlamentet i landet skal tvinge fram en slik situasjon, men vi har maktmidler. Får vi mer enn 70 plasser i parlamentet kan vi stemme ned Mugabes budsjettforslag, og får vi mer enn 100 plasser kan vi avsette saksordfører i parlamentet. Men før det blir så komplisert, er jeg sikker på at presidenten vil gjøre det eneste ærefulle – å trekke seg.

Wilson Johwa er redaktør i The Zimbabwe Mirror i Harare. Han er med i det internasjonale journalistnettverket til Sørvis Presse & Informasjon.

Skandinaviske givere håper på «godt valg» i Zimbabwe

• TOR AKSEL BOLLE

Når folket i Zimbabwe går til stemmeurnene den 24. og 25. juni vil observatører fra det internasjonale samfunnet følge valget nøye. Hvordan situasjonen utvikler seg før, under og etter valget kan få betydelige konsekvenser for bistanden til Zimbabwe. De skandinaviske landene følger situasjonen i Zimbabwe med stor oppmerksomhet.

Veiprogram frosset. De siste måneders uroligheter har allerede fått konsekvenser for dansk bistand. En planlagt revisjon av den danske landstrategien for til Zimbabwe er foreløpig lagt på is. Videre er dansk støtte på omlag 400 millioner kroner til et veiprogram frosset.

– Vi ser med bekymring på situasjonen og følger utviklingen nøye. Hele vår bistand til Zimbabwe er nå under vurdering og det kommende

valg vil bli sett i en større sammenheng, sier Franz-Michael Mellbin i det danske utenriksdepartementet.

Svenskene avventer. Landansvarlig for Zimbabwe i svenske SIDA, Sven Olander, forteller at man i Sverige foreløpig avventer situasjonen. – For øyeblikket går svensk bistand som normalt, men det er uaktuelt å inngå nye avtaler slik som situasjonen er nå, sier Olander.

Skulle situasjonen i Zimbabwe bli ytterligere forverret kan det imidlertid også få konsekvenser for avtaler som allerede er inngått.

– I følge Olander er man fra svensk side opptatt av å koordinere eventuelle tiltak slik at de får størst mulig effekt.

Norge har allerede frosset 25 millioner av bistanden til Zimbabwe, slik Bistandsaktuelt skrev i forrige utgave. Skulle situasjonen i lan-

”

Valget vil bli en viktig indikator på hvilken strategi vi bør velge videre.

Informasjonsleder i Utenriksdepartementet Hans Jakob Frydenlund.

det forverre seg kan det komme ytterligere kutt.

– Vi vurderer situasjonen fortløpende. Valget vil bli en viktig indikator på hvilken strategi vi bør velge videre, sier informasjonsleder i Utenriksdepartementet Hans Jakob Frydenlund.

FN initiativ avvist. FN har, i samarbeid med den sørafrikanske presidenten Mbeki, de siste ukene arbeidet med en plan for jordreform. I sørafrikanske aviser har det gjentatte ganger blitt hevdet at Norge har lovet penger til programmet. I det norske utenriksdepartementet avises imidlertid dette.

Uansett later det til at denne planen for en mer ordnet jordfordeling med støtte av utenlandske donorer er lagt død inntil videre. Regjeringen i Zimbabwe har sagt at UNDP initiativet innebærer lite nytt og at

konfiskeringen av jord eid av hvite farmere vil fortsette på tross av sterk kritikk fra utlandet

Lar seg ikke presse. Den internasjonale fordømmelsen den siste tiden har foreløpig gjort lite inntrykk på Mugabe og hans regjering.

– Det er ingenting som tyder på at regjeringen for øyeblikket er mottagelig for press utenfra. Det har riktignok vært en viss reduksjon i den synlige volden, men på landsbygda fortsetter overgrepene, forteller Patrik Ekløf som arbeider for den danske organisasjonen Mellemfolkeligt Samvirke i Harare.

At Mugabe ikke lar seg presse av givere er ikke så overraskende. Zimbabwe regnes ikke som et spesielt bistandsavhengig land og internasjonal bistand til landet utgjør under av 15 prosent av bruttonasjonal produktet.

Radikal reform i EU

Handlingsplan skal forbedre «det verste organet i verden»

EUs hjelpeprogrammer lider av tungt byråkrati, tidkrevende prosedyrer, underbemanning og dårlig koordinering. Nå foreslår kommisær Chris Patten en radikal overhaling av unionens utviklings- og nødhjelpsarbeid for å gjenvinne tilliten internasjonalt.

• CAMILLA SOLHEIM

Kommisær for utenrikssaker Chris Patten la ikke fingrene imellom da han omtalte EUs bistand: store forsinkelser, dårlig kvalitet, sentraliserte og rigide prosedyrer, underbemanning og dårlig koordinering. Og Patten er ikke alene. Kommissjonsleder Romano Prodi beskriver EU-bistanden som en «daglig tragedie». Den britiske bistandsministeren Clare Short var like klar: Den Europiske Union er «det verste organet i verden» når det gjelder å sørge for nødhjelp og bistand der det trengs.

En av verdens største. Med fjorårets budsjett på 10,5 milliarder dollar er EU en av verdens største bistandsyttere, og plusser en på EU-medlemmenes statlige bistand – står EU-landene for 55 prosent av verdens bistand. Kritikken mot EUs bistandsarbeid har ført til at briten Chris Patten ønsker å ryste organisasjonen litt. I midten av mai la han fram en 53-punkts «action plan» som måned for måned i to år framover legger løp for en forbedret EU-bistand.

– Denne reformen vil radikalt endre måten Kommissjonen styrer sine hjelpeprogrammer. Reformen vil gjenopprette dens troverdighet som en utenrikspolitisk aktør på et av de største feltene innenfor EU, sa Patten.

EUROAID? EUs kommisær for utviklingssamarbeid og humanitær hjelp Poul Nielson var like klar.

– Unionen står i dag for mer enn ti prosent av den totale offisielle ut-

EU lovte 180 millioner dollar til gjenoppbyggingsarbeidet etter at orkanen «Mitch» rammet Mellom-Amerika i november 1998. 18 måneder etter var pengene ennå ikke utbetalt.

FOTO: SCANPIX/AP

INTERNASJONAL BISTAND

Kommisær for bistand og nødhjelp Poul Nielson.

Kommisær for utenrikssaker Chris Patten.

”

Store forsinkelser, dårlig kvalitet, sentraliserte og rigide prosedyrer, underbemanning og dårlig koordinering.

Karakteristikk av EUs bistand brukt av EUs kommisær for utenrikssaker Chris Patten.

viklingshjelpen i verden. Dette legger en spesiell forpliktelse på oss om å øke kvaliteten på våre samarbeidsprogram, og det er det vi tenker å gjøre på basis av denne reformen, sa Nielson.

De ambisiøse planene innebærer blant annet opprettelse av et nytt bistandsorgan – som sannsynligvis blir hetende Euroaid – som skal prioritere og administrere prosjektene. Den endelige statusen til Euroaid er ikke bestemt, men Kommissjonen ser ikke bort fra at det blir en organisasjon som ligger utenfor Kommissjonen. I dag er det Kommissjonen som administrerer bistandsbudsjettet.

Underbemannet. EU-kommissjonen mener en av de største årsakene til

bistandsarbeidets dårlige kvalitet er underbemanning. De siste ti årene er budsjettet blitt tredoblet, men antall ansatt har ikke steget i like stor grad. Dette har ført til at stadig mer bistandspenger er lovet, men ikke utbetalt.

Patten understreker at dersom nødvendige administrative ressurser ikke blir gjort tilgjengelig, vil Kommissjonen ikke ha noe annet alternativ enn å foreslå en kraftig reduksjon i bistandsbudsjettet – kanskje kutte til en tredel av dagens nivå.

Vage og diffuse mål. I slutten av april godkjente EU-kommissjonen nye politiske retningslinjer for EUs bistandspolitik. Kritikere har hevdet at målene for EU-bistanden var vage og diffuse, men nå skal det ikke være tvil: Fattigdomsbekjempelse skal stå i fokus.

– Å bekjempe fattigdom er kjerne i vårt arbeid. For å vinne den kampen må vi rette på politikken og restrukturere våre mål og metoder, sa kommisær Nielson.

Den ambisiøse omleggingen skal evalueres i juni 2002.

EU gir mest hjelp til sine naboer

Størstedelen av EUs bistand går til nabolandene i øst og sør. Statistikk fra OECDs utviklingskomite, DAC, viser at de ti største mottakerne av EU-bistand grenser til unionen.

– Noen av disse landene søker nå om medlemskap i EU, mens støtten til landene langs Middelhavet – fra

De ti største mottakerne av EU-bistand ligger i unionens nærområde.

Marokko til Israel – har politiske og økonomiske årsaker. Ved å sikre stabilitet og økonomisk vekst i dette området kan sikkerheten økes og innvandringen til Europa minskes, sier stipendiat Anne-Sophie Claeyns ved Sorbonne-universitetet i Paris. Hun mener det finnes to sentrale trender på hvordan EU-landene kanalisere sin bistand.

– På den ene siden finnes «globalistene» – Tyskland, Nederland, Storbritannia, Finland, Østerrike og Sverige – som baserer seg på støtte til de aller fattigste landene over hele verden. De fokuserer på fattigdom, miljø og kjønnsproblemer. På den andre siden har man «regionalistene» som i større grad gir bistand til tidligere koloniland, og prioriterer sektorbistand, sier Claeyns.

Vil koordinere bedre. – I dag ser man at disse forskjellene blir mindre og mindre, og at alle land fokuserer på fattigdom, miljø, forebygging konflikter og fredsforhandlinger. EU-kommisæren gjør nå en innsats for å øke samsvarheten og koor-

dineren mellom medlemslandene – nettopp for å øke effektiviteten av hjelpen, sier Claeyns. Hun tror likevel ikke at EUs bistand noen gang vil framstå som helhetlig.

Nasjonalt anliggende. – Hvert enkelt medlemsland vil fortsatt ha sin bilaterale politikk, og det står fast. Utviklingspolitikk blir fortsatt sett på som en del av den nasjonale utenrikspolitikken, mener Anne-Sophie Claeyns.

Afrika Sør for Sahara er den regionen som får mest i EU-bistand. I 1998 gikk 1866 millioner US-dollar til disse landene, med europeiske land og andre uspesifiserte som nummer to med 1184 millioner dollar.

EUs statistikker viser at de aller fattigste landene har fått stadig mindre bistand. I 1986/87 fikk de minst utviklede landene 51,3 prosent av bistanden, mens det ti år senere var redusert til 33,6 prosent. Reduksjonen var tydelig på medlemslandenes egne budsjetter også – fra 44,3 prosent i 86/87 til 34,2 prosent i 96/97.

Norske it-bedrifter ser på Sri Lanka

• TOR AKSEL BOLLE

Mens Sri Lanka satser stort på å utvikle sin IT-industri, er norske IT-bedrifter på leting etter nye markeder og arbeidskraft. Nylig møttes norske og lankesiske bedrifter i Oslo for å diskutere framtidig samarbeid.

Møtet, som ble arrangert av NB-Partner og NORAD, var en del av et såkalt «matchmaking-program». Formålet med programmet er å skape et langsiktig samarbeid mellom norske bedrifter og bedrifter i utviklingsland, blant annet i Sri Lanka.

Syv lankesiske bedrifter hadde tatt turen til Norge. Fra norsk side deltok et titalls bedrifter og institusjoner, blant dem IT-Fornebu og Sintef. Seniorrådgiver i Sri Lankas investeringskomité Edmond Jaysinghe mener et samarbeid mellom norske og lankesiske bedrifter kan være positivt for begge sider.

– For våre bedrifter er et samarbeid interessant, blant annet på grunn av at Norge er et av de landene som leder an i IT-utviklingen. Sri Lanka bør være interessant for norske bedrifter av flere grunner, men kanskje særlig fordi vi kan tilby svært god arbeidskraft for en brøkdel av hva det koster i Norge, sier Jaysinghe.

Kolbotn og Colombo. Han får støtte av sjef i Markus Data Finn Worm-Pedersen. Markus Data har hovedkontor på Kolbotn og en omsetning på 45 millioner kroner i året. Siden februar i år har firmaet også kontor i Sri Lanka.

– Vi hadde tidligere et kontor i Bombay, men fant ut at Colombo passet oss bedre. Det er mindre byråkrati enn i India og lettere å komme i kontakt med beslutningstagere, som politiske ledere, sier Worm-Pedersen.

Han understreker imidlertid at det er viktig for norske bedrifter å være forberedt på at man kommer til et annet land med en annen kultur. – Bedriftskulturen i Sri Lanka og i Norge er ulik. Dette må norske bedrifter ta hensyn til, det er for eksempel svært viktig med oppfølging og at man fra norsk side er tydelig på hva man ønsker, sier Worm-Pedersen.

Norske bedrifter interessert. Av de ti norske bedriftene som deltok på møtene har flere allerede gitt klare signaler om at de kan tenke seg et samarbeid.

– Flere norske bedrifter sa rett ut til meg før møtet at de tvilte på om dette var interessant. Enkeltmøtene mellom bedriftene var imidlertid svært vellykket og varte langt utover den fastsatte tiden. Til høsten kommer trolig 4-5 norske bedrifter til å dra til Sri Lanka for diskutere videre, forteller Anders Børde i NB-Partner.

TI PÅ TOPP I EU-BISTAND:

(Alle tall i mill. dollar):

Polen:	331
Tsjekkia:	227
Marokko:	218
Egypt:	213
Bosnia-Herzegovina:	175
Romania:	151
Algerie:	145
Russland:	122
Tunisia:	121
Bulgaria:	120

Kilde: DAC/OECD

Den demokratiske virkelighet

AV BENEDICTA BANDA MADAWO,
ZIMBABWE

Det blåser valgvind i Zimbabwe. Men jeg har en sterk følelse av at et valg i Zimbabwe ikke er som andre valg, og årsaken ligger naturlig nok i alt det som har skjedd i landet i løpet av de siste måneder og uker. Parlamentsvalget 24. og 25. juni er hovedtema i alle samtaler i Zimbabwe om dagen, og det store spørsmål er om valget virkelig blir fritt og rettferdig.

Selve valget er åpenbart en viktig del av et fungerende demokrati. Ikke minst vestlige lands observatører legger stor vekt på handlingen der innbyggerne samles ved stemmelokalene, velger en stemmesedel, putter den i en konvolutt, for til slutt å slippe den i den trange sprekken i valgurnen.

Selve stemmelokalet er strengt bevoktet med væpnede vakter for å understreke alvor og skremme alle fra juksing på valgdagen. Poenget er bare at det er ingen som jukser under selve stemmegivningen. Det er i ukene før at det øves press, skremmes og trues. Mange gir etter for presset og gir avkall på sine innerste politiske oppfatninger.

Zimbabwe er nettopp nå i perioden «ukene før». Krigsveteraner og deres sammensvorne fortsetter å okkupere farmer og regjeringspartiet ZANU-PF har satt i gang valgkampmaskineriet, som blant annet går ut på å overbevise, noen vil påstå å skremme og presse, alle med tanker om å stemme på opposisjonen (i første rekke Movement for Democratic Change - MDC).

Hvite farmere og deres ansatte har tradisjonelt vært solide tilhengere av Morgan Tsvangirai og hans MDC, men nå har mange fra denne gruppen annonsert at de likevel kan

Valgkampen er i full sving i Zimbabwe, men stol ikke på stemningen i valgkampen. Det er når stemmesedlene puttes i urnen at det virkelig gjelder. FOTO: PER KR. LUNDEN, SØRVIS

komme til å støtte president Robert Mugabe og hans ZANU-PF. Hvem er det som lurar hvem her? Hvordan kan gruppen av hvite farmere og svarte gårdsarbeidere plutselig støtte grupper som kan ha tilknytning til drapene på tre hvite farmere og over 20 politiske opposisjonelle? Det er ingen grunn til å tro at farmerne har skiftet politisk oppfatning, og plutselig begynner å sympatisere med fienden. Men hva skjer egentlig?

Trolig er forklaringen på det plutselige skifte i politisk tilhørig-

het et rent taktisk utspill fra de tidligere så bitre fiender av Mugabe og hans parti. Skremseltaktikken har ført fram, og selv den mest standhaftige farmer kan sette seg ned og si at «nok er nok». Spørsmålet er hvor mye man vil risikere ved å offentlig støtte politiske motstandere av en mektig politisk leder som åpenbart ikke skyr maktbruk. Er et politisk standpunkt verd risikoen med å miste gård, grunn, levebrød - og kanskje livet? De færreste av oss er martyrer, og vi tar praktiske avgjørelser for å leve best mulig i fred og

De færreste av oss er martyrer, og vi tar praktiske avgjørelser for å leve best mulig i fred og sikkerhet.

sett fra sør

I spalten **Sett fra Sør** vil du møte korrespondenter fra afrikanske land.

Benedicta Banda Madawo er journalist i Financial Gazette i Zimbabwe. Hun er en del av journalistnettverket til Sørvis Presse & Informasjon.

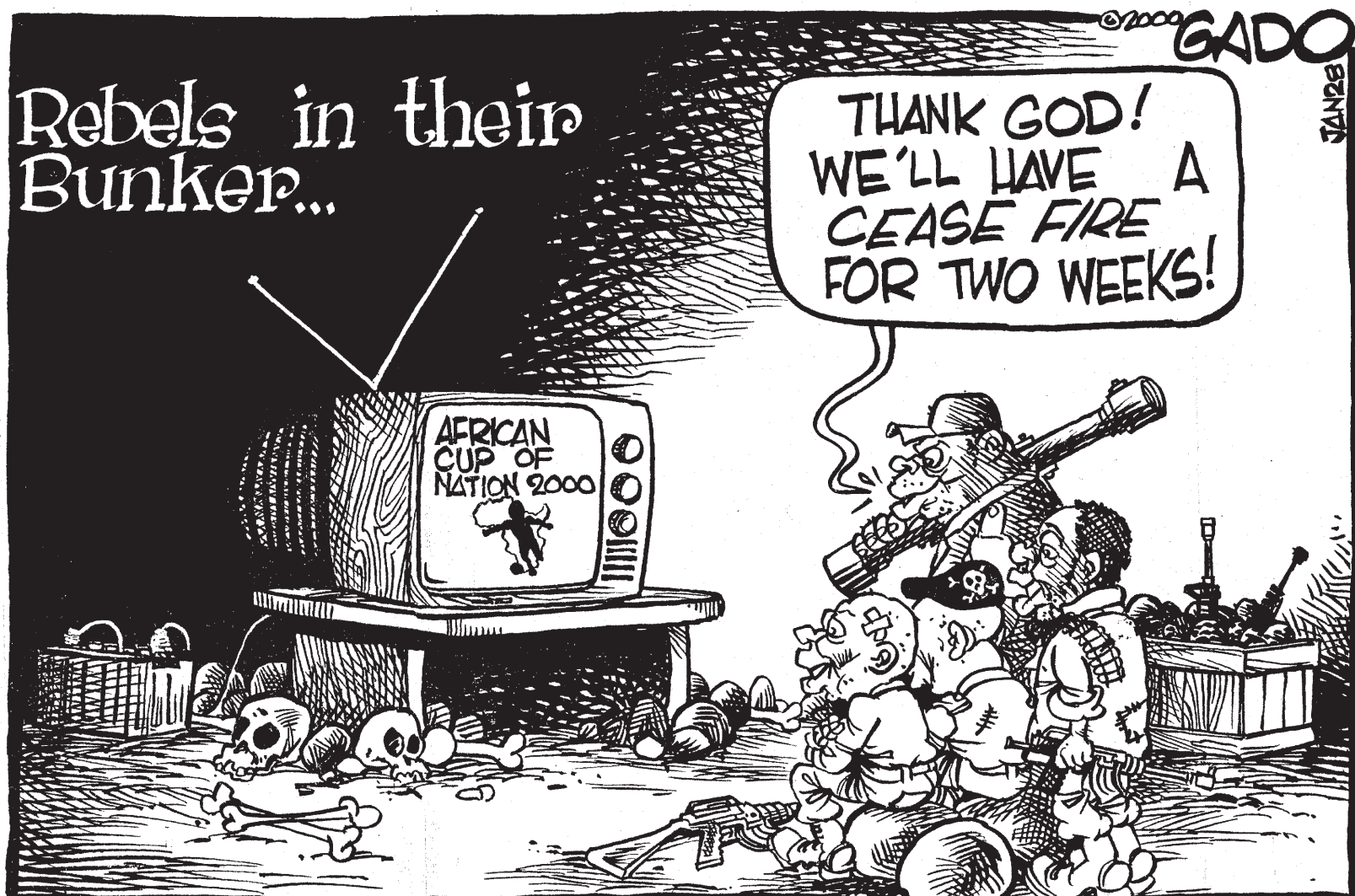
sikkerhet. Selv om man i hjerterøtene vet om hvem som er venn og fiende i politikken, kan en flørt med fienden gi midlertidig ro i livet.

De tidligere MDC-sympatisørene som nå støtter opp om ZANU-PFs valgkamp får maktøvernes partiapparat til å nikke fornøyd. På valgmøtene står landsbyledere og partisekretærer og smiler selvsikre over å ha hentet inn tidligere motstandere som nye sympatisører. De "nyomvendte" partisympatisørene applauderer, smiler og virker fornøyde på valgmøtene. Stemningen er god og de sukrede valgkamploftene svelges uten fordøyelsesproblemer.

Men det kommer en dag. Da valgkampmøtene er over. Da det skal stemmes på alvor. Hver mann og hver kvinne med hver sin stemme, i hemmelighet. En stemmesedel i en lukket konvolutt, ned i en strengt bevoktet urne. I en valgkamp der det kan være livsfarlig å ytre seg i kritiske og uavhengige vendinger er faktisk selve valgdagen viktig. Da kan vi legge av oss presset, skuespillet og de falske smilene. Da stemmer vi etter vår egen overbevisning.

Kanskje en søt og inderlig hevnt? Godt valg.

Gados verden

Tanzanianeren **Godfrey Mwampembwa**, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen **Daily Nation**.

Privatiseringsuro i Mellom-Amerika

Brennende barrikader preget Costas Ricas hovedstad 28. mars i år. Barrikadene var bygget av universitetsstudenter som protesterte mot privatiseringen av det statlige tele- og el-verket. FOTO: REUTERS/SCANPIX

AV BENEDICTE BULL

MELLOM-AMERIKA

Privatisering av statseide bedrifter har lenge være prioritert av internasjonale finans- og bistandsinstitusjoner. Privatisering av televerk er gjerne sett som spesielt viktig ettersom et velfungerende telenettverk er en forutsetning for næringslivsutvikling i den såkalte informasjonsalderen. Men privatisering av statseide televerk har ikke vært noen problemfri prosess. I Mellom-Amerika har privatisering av telekommunikasjonssektoren satt både demokrati og politisk stabilitet på en prøve. Institusjonene som tidligere presset på for privatiseringen (IMF, Verdensbanken og den Inter-Amerikanske Utviklingsbanken (IDB)), har vært vitne til en utvikling de ikke hadde forutsagt og som de i liten grad har mulighet til å gjøre noe med.

I Costa Rica skapte vedtaket om å gjøre slutt på monopoliet til det statseide tele- og elektrisitetsverket ICE i mars de største demonstrasjonene i landet på flere tiår. Forslaget innebar en gradvis åpning for konkurranse og finansiell fristilling av statsbedriften. Det var moderat i forhold til den markedsreiningen man har sett i mange andre latinamerikanske land, men likevel utløste vedtaket et raseri i befolkningen få kunne forutsagt. ICEs fagforening startet aksjonene. De fikk først følge av en massiv studentmobilisering. I to uker gikk studentene ut i gatene, det var full streik på alle universitetene og fire studenter sultestreiket i ICEs hovedkvarter. Så kom transportarbeidere med og blokkerte havner og veier ut mot kysten. Senere spredte streikene seg til andre institusjoner, og store deler av Costa Rica var lammet.

Etter ett dødsfall, et ukjent antall sårede og 50 arresterte studenter, gav president Rodriguez etter og trakk loven midlertidig tilbake. Senere ble loven erklært for grunnlovstridig, og arbeidet med å reformere telesektoren begynner om igjen, i en prosess der alle sektorer er tatt med på råd. Men Rodriguez' popularitet har fått en grundig knekk, og det på tross av at Costa Ricas økonomi har fått et oppsving.

Hvorfor denne motstanden? Erfaringene til nå i Latin-Amerika har vist at mange av de økonomiske argumentene for privatisering av televerk har slått til. Private investorer har tilført nødvendig kapital og teknologi. I tillegg har konkurranse på det nasjonale markedet ført til lavere priser og forbedret kvalitet på

tjenestene. Forbedringene har ikke vært jevnt fordelt blant befolkningen siden priser på lokale tjenester (som tidligere ofte har vært subsidiert av overprisede internasjonale tjenester) har økt på kort sikt. Men også priser på innenlandske tjenester er i ferd med å gå ned. I første omgang har endringene kommet byne til gode, men det har vært satt i gang en rekke innovative tiltak for å sikre investeringer også på landsbygda.

Poenget er at motstanden er langt i fra å være bare økonomisk motivert. Gruppen som stod på barrikadene i Costa Rica var sammensatt og hadde mange ulike mål. ICE-arbeiderne fryktet for arbeidsplassene sine. Andre fryktet økte priser på tjenester, men for studentene var det viktigst å gjenopprette «den costaricanske verdigheten». På grunn av en paragraf i lovforslaget som åpnet for utbygging av elektrisitetsprosjekter i vernede områder, fikk demonstrantene også følge av naturvernere og dermed stod de fleste av de costaricanske kjerneverdier på spill: miljøvern, solidaritet, demokrati og selvstyre.

I de andre mellomamerikanske landene har man få tradisjoner for borgerrettigheter og solidaritet å forsvare. Det man har er imidlertid en tradisjon for bruk av statsapparatet til fordeling av goder til venner av regimet som folk flest er grundig lei av. Det har vært et argument for privatisering av televerk i Mellom-Amerika at det vil sette en endelig strek for de militæres kontroll med denne strategiske sektoren. Men frykten er stor for at snevre nasjonale økonomiske eliter vil skaffe seg en like dominerende posisjon i sektoren som militæret tidligere hadde.

Det er først og fremst erfaringene i Guatemala som har nørt opp under denne frykten. Etter en rekke juridiske krumspring klarte regjeringspartiet PAN i 1997 å få vedtatt at det statseide televerket skulle omgjøres til et aksjeselskap (Telgua) og selges til høystbydende. Første forsøk mislyktes etter som ingen av de fem internasjonale operatørene som hadde meldt sin interesse la frem et bud. På andre forsøk ble Telgua solgt til en ukjent gruppe lokale investorer, Luca A/S. Rytene om engasjement fra presidenten og hans nærmeste svirret høyt, og de ble ikke stagget da det ble kjent at Luca

hadde fått televerket på en gunstig avbetalingsordning.

I motsetning til i Costa Rica viste meningsmålinger at den jevne guatemalaner ikke hadde noe imot privatisering, men hadde liten tro på at politikerne ville gjennomføre prosessen på en hederlig måte. Motstanden i de brede lag av befolkningen kom først da basisabonnementet økte med 400 prosent over natten, og prisen på lokalsamtaler økte drastisk. At det ble billigere å ringe til utlandet var det få som fikk nytte godt av, men mange merket at det knapt var en myntautomat å oppdrive og at mange ikke hadde råd til de nye telefonkortene.

Folk fikk anledning til å si hva de mente om privatiseringen av televerket under valget i desember 1999, og det bidro til at partiet til den sittende presidenten Alvaro Arzú måtte forlate sin post. Den nye presidenten, Alfonso Portillo lovet full gjennomgang av privatiseringen, og ser ut til å følge opp sine valgløfter.

Den 3. april foreslo han å annullere salget av Telgua på bakgrunn av en gjennomgang av prosessen som viste at den var i strid med konstitusjonen. Gruppen som utredet saken hevdet også at man hadde fått en for lav pris for televerket, noe som ble imøtreggått av mer markedsvennlige aktører som hevdet at når ingen ville betale mer enn 700 millioner dollar, så var ikke selskapet verdt mer enn 700 millioner dollar.

Det gjenstår å se om presidenten gjør alvor av sine trusler. Mange er redde for Guatemalas rykte blant internasjonale investorer, og de politiske gevinstene presidenten kan score kan bli dyrekjøpte. Det er imidlertid markedets dom og ikke bistandsinstitusjonenes dom som blir den avgjørende. Mens Verdensbanken, IDB og USAID var ivrige forkjempere for privatiseringen til å begynne med, er skepsisen nå stor. Men deres engasjement begrenset seg til å presse på for en ny telekommunikasjonslovgivning og salg av Telgua. Hva som skjer deretter har bistandsinstitusjonene verken evne eller vilje til å gjøre noe med. De har måttet se på at de har bidratt til en prosess som har splittet folket og svekket statens legitimitet ytterligere. Trøsten må være at på tross av all uroen, øker telefondekningen og prisene går ned.

Nå er bistandsinstitusjonene opptatt av å sørge for at Honduras ikke lider samme skjebne. IMF, Verdensbanken og IDB har i en årrekke forsøkt å få skiftende honduranske regjeringer til å privatisere det tidligere totalt militærdominerte televerket Hondutel. Honduras kom med i de multilaterale bankenes gjeldssletteordning for høyt forgjeldede land (HIPC) i fjor, og privatisering av Hondutel står nok en gang på listen over kondisjonalitetskrav. Salg av Hondutel til en strategisk investor er nå planlagt i juni. Telefónica de España, Telmex og France Telecom har meldt sin interesse, og denne gangen kan det se ut som man faktisk vil gjennomføre planen. Men samtidig som alle donorene stiller seg bak privatiseringen, er bekymringen stigende for at målet om å privatisere har overskygget målet om å skape konkurranse i telekommunikasjonssektoren. Lowerket vil sørge for at det privatiserte selskapet vil få en sterk posisjon i markedet, og man frykter at nasjonale investorer i allianse med internasjonale selskaper vil sørge

for at prosessen mot en åpning av markedet vil gå tregt.

Den jevne honduraner har fremdeles privatisering av mindre statseide bedrifter tidlig på 1990-tallet i friskt minne. Her klarte de militære gjennom sitt pensjonsfond å sikre seg pene gevinster. Hvis privatisering resulterer i økte priser og fordeler for den politiske eliten, vil kanskje også honduranerne mobiliserer til protest.

For de multilaterale bankene, IMF og andre donorer stiller utviklingen i telekommunikasjonssektoren viktige spørsmål. Det er nå stor enighet om at privatisering må følges opp med å etablere et regulerende rammeverk og institusjoner som kan håndheve det på en nøytral måte, men man mangler både forhandlingsmakt og viktige alliansepartnere når det gjelder å få gjennomslag for slike institusjonelle endringer. Mens privat sektor var en viktig støttespiller i krav om privatisering ser deler av den lite nytte av sterke regulerende institusjoner. Det kan få konsekvenser for landenes inntreden i «informasjonsalderen», men større konsekvenser vil det nok få for folks tillit til myndighetene og tro på at det er mulig å endre på et system som reproducerer privilegier og ulikhet.

kronikk

Benedicte Bull er stipendiat ved Senter for Utvikling og Miljø (SUM).

hvem? hvor?
hva i all verden?

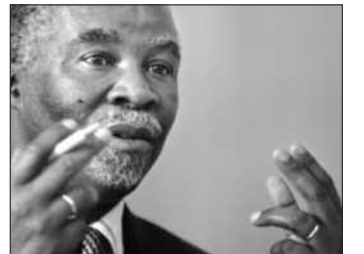

FOTO: SCANPIX

- Hvem er dette?
- Hvor mange norske misjonærer er utsendt rundt om i verden pr. i dag?
- Hvor er Montevideo hovedstad?
- Hva er Rambouillet-avtalen?
- Hvor lenge varte NATOs bombing av Jugoslavia?
- Hva er Taliban?
- Hva står SADC for?
- Hva er en tanzanitt?
- Hvem er Youssou N'Dour?
- Hva heter hovedstaden i Aserbajdsjan?
- Hva er bilingvisme?
- Hva er en tapir?
- Hva er en borak?
- Hvor ligger Bosporos-stredet?
- Hvor ligger Grenada?
- Hva heter myntenheten i Guatemala – som også er navnet på en fugl?
- Hvilket land dreier «Jaguarens smil» av Salman Rushdie seg om?
- Hvilket land er FNs generalsekretær Kofi Annan fra?
- Hva driver Nansen-programmet med?
- Hvilket nordisk land har motatt bistand fra Norge?

Svarene finner du på side 31.

Det koster **5 kr dagen** å hjelpe
Et barn. Familien. Lokalsamfunnet.

I Bolivia, Ecuador,
Kina eller i Manila.
Bli fadder i dag.

Ring oss på 22 20 06 46.
Benytt e-post:
fadder@misjonsalliansen.no
eller send inn kupongen.

Ja, jeg vil bli fadder for ___ barn gjennom Misjonsalliansen Jeg ønsker fjernadopsjon i ☐ Bolivia ☐ Ecuador ☐ Kina ☐ Manila ☐ Jeg vil betale med AvtaleGiro ☐ Vennligst send meg giroblanketter Beløpet på kr. 150,- per måned vil jeg betale per ☐ måned ☐ kvartal ☐ år VENNLIGST BRUK BLOKKBOKSTAVER Navn ____ Adresse ____ Postnr/sted ____ Underskrift ____ Tlf privat ____ Fødselsår ____		Svarsending Avtalenr 171 113/221 Pb Misjonsalliansen St.Olavs plass 0130 Oslo

Bistandsaktuelt

Adresse: Gatekrysset

De rosa munnvikene trekker seg sakte oppover når hun smiler, men øynene er like triste. Store, salte tårer demmer seg opp. Truer med å renne over kanten og lage lyse striper på de skitne kinene.

– Jeg orker ikke å bo hjemme, sier Sveta Radaeva. Hun er tretten år gammel og har bodd på gaten i en måned.

I KIRGISISTAN: HANNE AARDAL (TEKST OG FOTO)

Sveta deler skjebne med omkring 1000 barn i Kirgisistans hovedstad Bishkek. Etter at den tidligere sovjetrepublikken ble selvstendig i 1991, har økonomien i landet brutt sammen og levestandarden sunket betraktelig. I de store familiene er det barna som får lide. Foreldrene er ofte arbeidsledige, og i fortvilelsen tyr de til vold og alkoholmisbruk.

Svetas far er død. Moren er alkoholiker.

– Hun bare drikker, roter og kjefter. Hjemme var det alltid jeg som måtte rydde og lage mat, men ingenting jeg gjorde var godt nok. Jeg ville ikke bo der lenger, sier den magerjenta stille.

Hun rømte hjemmefra, og ble plassert på barnehjem, hvor hun bodde i fire år. Siden gikk hun på internatskole, men i fjor fikk hun nok også av den. Hun stakk av igjen. I Kirgisistan er det ulovlig å bo på gaten, og politiet har stadig aksjoner der de leter opp gatebarna og plasserer dem på midlertidige barnehjem. Sveta har vært innom også der, men nå er det gatekrysset Mossoviet som er hjemmet hennes.

Slått i hjel. – Jeg liker ikke å bo på gaten. Vi har nok mat, det verste er at vi har skitne klær og ingen muligheter for å vaske oss, sier hun.

Den brune kjolen henger og slenger om den spinkle kroppen, og den møkkete blusekraven er altfor stor. Sveta er attpåklaten i en søkenflokk på seks. Alle de andre er godt voksne.

– Min bror Sergej bodde på gaten

Sveta (13) vet ikke om hun noensinne kommer til å flytte hjem igjen.

av og til. Han er død nå. Han ble slått i hjel i fengselet da han satt inne for mordet på kjæresten, mumler Sveta.

Hun er overbevist om at broren var uskyldig dømt. Historiene som florerer blant gatebarna er dramatiske.

– Mange dikter for å få oppmerksomhet og hjelp. Flere av dem har også vært innlagt på psykiatriske avdelinger, sier Elena Tkacheva, direktør ved et nytt rehabiliteringssenter for barn som åpner i juni.

Senteret er et samarbeidsprosjekt mellom FNs utviklingsprogram UNDP og Bishkek kommune, og er finansiert av det norske utenriksdepartementet. For 2,5 millioner dollar har Bishkeks gatebarn fått et hjem. Men ikke permanent. Hjemmet er kun ment som en overgangsordning der barna kan bo i opptil seks måneder. Målet er å skaffe fosterforeldre eller en plass på internatskole til alle som kommer innom. Senteret har plass til 70 barn.

– I motsetning til andre sentre, vil vi arbeide for å gjøre overgangsperioden kortest mulig. Alle barn har rett til en familie, og vi vil jobbe både med barna og med familiene for å få til ordninger som er til barnas beste, sier Tkacheva.

Gikk i halvannen dag. Lisa Belova er en av Svetas venninner på gaten. Hun er tilsynelatende tøffere, kortklipt som en gutt og kjapp i replikken. Også hun har en dramatisk familiebakgrunn. For et år siden rømte hun fra hjemmet sitt i landsbyen Vasilievka ved Kara-Balta vest for hovedstaden. Sammen med en venninne gikk hun i halvannen dag før de kom til en liten forstad utenfor Bishkek. Derfra tok de bussen inn til byen, og etablerte seg på gaten.

– Jeg har ikke foreldre. Min far døde av å drikke dårlig vodka, og min mor er i fengsel. Jeg vet ikke hvorfor, sannsynligvis stjal hun noe. Egentlig ville jeg ikke dra fra Kara-Balta, men de eldste søsknene mine kunne ikke ta vare på meg. Min bror er alkoholiker, og min søster er prostituert, forteller Lisa mens hun slenger beina under seg og får fart på husken.

Den lille lekeparken bak boligblokkene ved Mossoviet er barnas fristed. Her er huskestativer i friske farger og trær med knopper som spirer.

– Jeg har fødselsdag i morgen, stråler Lisa.

Hun forteller at hun fyller tolv år, og at hun planlegger å feire dagen med noe godt å spise. Hvis hun klarer å tigge nok penger, skal hun kjøpe seg en hamburger. Vanligvis «tjener» hun fem kroner om dagen, men på en god dag kan hun få opp til 20 kroner.

Gal voldtektsmann. Både Sveta og Lisa er sine egne herrer. De tjener til livets opphold om dagen, og om natten sover de på varmtvannsrørene utenfor fødeavdelingen ved et av Bishkeks sykehus. Er de aldri redde?

– Jeg er bare redd for én ting. Å bli voldtatt. Det går et rykte om en gal mann som går rundt i byen og voldtar unge piker. Han er jeg redd for, sier Sveta.

Lisa er mest redd for fulle, aggressive menn. De kan være i stand til å drepe, mener hun. Blir de veldig redde om natten, går de og setter seg på et busstopp.

Elena Tkacheva er opptatt av at de fleste av barna i gatebildet faktisk har et hjem å gå til om natten. Mange tilbringer dagene på gaten bare for å tjene penger, mener hun. Disse barna må regnes i tillegg til de 1000 som virkelig bor blant markedsboder og biler.

Galina Abdrafikova er fjorten år gammel og har jobbet på gaten i to og et halvt år. Faren er død, og moren er blind, så det er hun som må forsørge familien. Hun samler flasker som hun panter, går ærend for butikkeierne, vasker vinduer og så videre. Og så tigger hun. Men Galina vil ikke innrømme at hun stjeler.

– Stjeling er lett, men farlig. Jeg kan bli tatt og slått. Det er tryggere å tigge, synes hun.

Venninnen Irina Pindjuk er 16 år gammel. Hun går på ettermiddagsskole fordi moren forlanger at hun skal være ute og tigge om dagen. Hvis hun ikke kommer hjem med 20 kroner daglig, blir hun banket.

– Vi pleier å spørre de som ser rike ut etter penger, men de er ofte de gjerrigste. Noen gir, andre sier at vi heller burde vaske biler eller gå med aviser for å tjene penger.

Så hvorfor gjør de ikke det?

– Det lønner seg ikke, sier hun, før hun går sin vei med et glass påskeliljer. Blomstene er plukket i naboens hage. Nå vil hun prøve å selge dem.

Barnas store skrekk er å bli tauet inn av politiet. De vet at det vil føre til tvangsplassering på barnehjem eller på internatskole. Derfor gjelder det å ikke bli tatt. Hver gang de ser lysene fra politibilene, eller hører sirenene, stikker de.

– Men noen ganger fanger de oss og banker oss i bakgården her, sier Galina.

Politiet har flere ganger prøvd å plassere henne på barnehjem, uten å lykkes. Galinas høyeste ønske er å bli modell. Irina tar sytimer på sko-

Lisa (t.h.) med bestevenninnen Olya. Når noen spør, sier de at de er søstre, slik at de eventuelt skal bli plassert på samme barnehjem.

len og drømmer om å bli skredder. Lisa har lyst til å bli lege.

– Det er så mange folk som ikke har råd til å gå til lege. Jeg skal ikke ta betalt, sier hun.

Fremtidsplaner. Men for den nærmeste fremtiden har Lisa bare ett ønske:

– Jeg håper at mamma vil komme ut av fengselet slik at vi kan bo sammen som en familie.

Når moren slipper ut, vet hun ikke, og hun kunne godt tenke seg å bo på det nye rehabiliteringshjemmet i mellomtiden. Ivrig spør hun hvor senteret ligger og når det skal åpne.

Direktør Tkacheva kan ikke si

HØGSKOLEN I OSLO

I april måned dro avgangstudentene ved journalistutdanningen ved Høgskolen i Oslo på reportasjereise til ulike deler av verden.

Tema for reisene var fattigdom og miljø.

Reisemålene var Kirgisistan og Georgia, samt de latinamerikanske landene Cuba, Brasil, Mexico.

Redaksjonssjef: Hanne Aardal
Layoutsjef: Trond Sundnes
Fotosjef: Tone E. Berg
Vaktsjef: Ingar Johnsrud

Mossoviet

sikkert om Lisa og de andre får plass på hjemmet, som blir det tredje midlertidige barnehjemmet i Bishkek. Det er mange som kjemper om plassene, og visse formelle kriterier må oppfylles. Blant annet må barna tilhøre Bishkek kommune og være hjemløse.

– Men ingen skal bli avvist dersom de kommer og banker på døren, lover hun.

Barna smiler. Bare Svetas forventinger ser ikke ut til å stige. Det virker nesten som om hun har gitt opp. Hun har ikke noe svar på hva hun ønsker seg for fremtiden.

– Jeg bare håper at Gud vil stå ved min side, sier hun stille.

KIRGISISTAN

Kirgisistan er en av de glemte Sovjetstatene. Landet som stort sett består av fjell og stepper ble selvstendig i 1991.

Ifølge FN lever omlag 60 prosent av befolkningen under fattigdomsgrensa på vel 60 kroner i måneden.

Landet sammenlignes med Pakistan når det gjelder korrupsjon. Omtrent 40 prosent av de totale utgiftene til en selvstendig næringsdrivende går til å blidgjøre ulike mellommenn. Hovedstaden Bishkek har rundt 800 000 av landets 4,7 millioner innbyggere.

Kilde: FN

Ei datter – som skulle vært to. Bumaira Mamedinova (28) håper helse blir bedre, slik at hun kan få et barn til.

Ei fattig kvinne

Hun har ei datter og to sønner. De skulle ha vært flere. Fattigdommen har forsynt seg grovt hos Bumaira Mamedinova.

I KIRGISISTAN: TONE E. BERG
(TEKST OG FOTO)

– Jeg er sliten.

Bumaira Mamedinova (28) holder dattera på armen. Det lukter søtt og litt beskt. Jord. Klær som ikke har blitt dyppa i parfymert såpevann på ei stund. Leirhuset på to rom er kosta reint. I taket henger noe gammelt tapet. På vinduskarmen reiser potteplanter seg fra to sinkbøtter. Noen kopper og kar – en teppestabel i det ene hjørnet – ellers er huset tomt.

Her, på landsbygda i Kirgisistan, bor Bumaira med ektemannen, sønnene på åtte og seks år og den lille dattera på to.

Verken hun eller ektemannen har inntektsgivende arbeid. Arbeidsledighetsstrygd eller sosialhjelp er noe både de og resten av befolkningen bare kan mimre om. Sia republikken erklærte sjølstendighet fra Sovjetunionen i 1991, blei bruttonasjonalproduktet halvert til det nådde bunnen fem år seinere.

Nå lever 60 prosent av innbyggerne i det golde fjellandet under fattigdomsgrensa. Det vil si at de har mindre enn sju dollar å leve for hver måned.

Bedre i Sovjettida. Det er den lille jordlappen utafør leirhuset som såvidt holder liv i Bumaira og familien.

For ti år sia så det meste lysere ut. Bumaira gikk på gymnasen i den daværende Sovjetrepublikken.

– Folk flest hadde de bedre da. Det var jobber til alle, sier 28-åringen.

Det gjaldt også kvinnene, som er blitt særlig hardt ramma av problemene i landet. Blant en million arbeidsledige er 66 prosent kvinner.

De siste åras nedgang i offentlige inntekter – og utgifter – har betydning også på andre områder. Nå dør såpass mange unge kvinner etter aborter at helseministeren i repu-

blikken ser seg om etter en løsning.

Både barsels- og spedbarnsdødeligheten har økt de siste åra. Anemi eller jernmangel er en av grunnene. Mangelsjukdommen gjør både svangerskapet og sjølve fødselen mer risikofull for godt over halvparten av de gravide.

Brød og te. Bumaira er ikke gravid. Flere ganger har hun ventet barn – uten at det har blitt noen. Også hun har anemi. 28-åringen sliter med høgt blodtrykk og hodepine, dessuten har hun lett for å kollapse. Det er ikke mye jern i brød og te – som er det familien har å spise.

Når det blir mangel på mat, har FN registrert at kvinnene bevisst skjærer ned på egne behov for at de andre familiemedlemmene skal ha mer å spise. Det gjelder også unge jenter som oftere er feilernærte enn gutta.

Liten status. Helse til Bumaira begynte å bli såpass dårlig at de lokale kontaktene i FNs familieplanleggingsprosjekt måtte overbevise ektemannen om at hun trengte hvile. Nå får Bumaira p-sprøyter.

– Sjøl om kvinnene vil bruke prevensjon, er det ofte ektemennene som har det siste ordet, forteller en av dem som jobber med familieplanleggingsprosjektet.

Men likestilling er nok ikke det som opptar Bumaira mest for tida. Hverdagen er nok. Lyspæra i taket lyser ikke. De har ikke vært i stand til å betale for strømmen – så den er stengt av. Den yngste av sønnene har begynt å få mangelsykdommer på grunn av den ensidige kosten, mens eldstemann sliter med en influensa som ikke vil gi seg.

Bumaira ønsker seg bedre helse så hun kan få ei datter til.

– Det er litt spesielt. I de fleste familier er det mest stas å få en sønn. Men mannen min var utrolig glad da han fikk ei jente. Vi har et ordtak i Kirgisistan som går på at ethvert barn skalha en make.

– Jeg har to sønner – og skulle hatt to døtre. Vi får se. Jeg tør ikke å spå noe om framtida. Alt er så usikkert.

– Det føles som å komme hjem. Vi vil bli her i Kirgisistan, sier Moldozagar Aliev. Han og familien flyktet fra borgerkrigen i Tadsjikistan for mer enn fem år siden. De rakk ikke å få tadsjikisk statsborgerskap før de brøt opp, og uten pass blir de heller ikke kirgisiske statsborgere.

I KIRGISISTAN: HEGE ENGDAL
NÆSS
(TEKST OG FOTO)

– Det var en tøff hverdag i Tadsjikistan, et vanskelig liv, sier Moldozagar Aliev (61).

Han så ingen annen utvei enn å ta med seg kona og de ti barna og flykte til nabolandet Kirgisistan. Her fikk de litt mat – olje, mel og potetfrø. Aliev begynte å dyrke poteter, tomater og sukkerbønner. For tre år siden fikk han lån gjennom FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) til å kjøpe et hus i den lille landsbyen Ivanovska, nord i Kirgisistan.

Det hvitkalkede murhuset med bølgeblikktak er ikke stort. På den vesle steintrappa står seks par sko. Store, avklipte gummi-støvler og små rosa plastsandaler, med blomster på. Bak blondgardinene titter nysgjerrige små ansikter fram.

– Tre av døtrene mine har giftet seg, og jeg har fått fem barnebarn siden jeg kom hit, forteller Aliev stolt. Det brunbarkede ansiktet sprekker i et stort smil under «kalpaken», den tradisjonelle kirgisiske hatten.

Etnisk lappeteppe. Familien Aliev er etniske kirgisere, i likhet med 10.000 andre tadsjikiske flyktninger, som alle ønsker en framtid i Kirgisistan.

Da Stalin trakk opp grensene mellom republikkene i Sentral-Asia i 1920-åra, skar han hensynsløst over nasjonale bånd, og skilte flere folkegrupper. Landene fikk navn etter de dominerende folkeslagene, men området er et lappeteppete av etniske grupper på tvers av statsgrensene. Borgerkrigen i Tadsjikistan fra 1992 til 1997 førte til at titusener av kirgisere kom «hjem» til Kirgisistan.

– Vi var bedre sikret økonomisk i Tadsjikistan, men jeg vil ikke tilbake. Jeg føler meg velkommen her, sier Aliev.

4000 statsløse. Likevel savner han hjemlandet Tadsjikistan.

– Jeg har fortsatt familie der. Vi vil dra på besøk så snart vi har spart opp nok penger, sier han trist. Men først må han og familien få kirgisisk statsborgerskap. Uten pass kan de ikke flytte på seg, verken innad i Kirgisistan, eller over grensa.

– Statsborgerskap for flyktninger er et stort problem etter at Sovjetunionen brøt sammen, forteller Elizabeth Zalkind, informasjonssjef i UNHCR i Kirgisistan.

Hun forklarer at Tadsjikistan fikk sin egen grunnlov først i november 1994. De som bodde i landet ble da tadsjikiske statsborgere.

– Men mange hadde allerede flyktet på grunn av borgerkrigen. Disse er nå statsløse, sier Zalkind.

Hun anslår at det gjelder rundt 4000 av de tadsjikiske flyktningene som ønsker å bli i Kirgisistan.

Moldozagar Aliev og kona Bahri Ziyudinova flyktet fra borgerkrigen i Tadsjikistan i 1994. Grunnloven i hjemlandet trådte ikke i kraft før de dro over grensa til nabolandet Kirgisistan. Kirgisistan har registrert 15.000 tadsjikiske flyktninger, men det egentlige tallet ligger trolig rundt 50.000. Sør i Kirgisistan kommer de fortsatt over grensa fordi

Flyktning uten

”

– Grønnsakene vi dyrker er ikke nok til å fø hele familien på 19.

Moldozagar Aliev, familiefar i fremmed land

Familien Aliev baker rundt 150 brød om dagen. Det runde, flate brødet er en tadsjikisk tradisjon, og stekes i en ferdig oppvarmet «tandyr», en leirovn.

Fattigdom. Hele familien til Moldozagar Aliev bor i det lille steinhuset, bortsett fra en sønn som har flyttet til Russland.

Plater med bølgeblikk skjermmer eiendommen fra den hullete grusveien utenfor. En liten brun hund er lenket fast ved porten. Den gneldrer ilt. I bakgården ligger den vesle åkren. To store hauger med småkvist ligger ved siden av leirov-

nen. Klesvasken henger på snora til tork. Midt på tunet står en brønn, og fire høner rusler omkring.

– Grønnsakene vi dyrker er ikke nok til å fø hele familien på 19. Når det er høysesong jobber barna på åkrene til noen av kineserne i landsbyen. Ellers er det ikke jobber å få. Og så baker vi brød og selger på markedet, men det har vi ikke tillatelse til, og politiet har jevnlig kontroll, forteller Aliev.

Han ville gjerne kjøpt ei ku eller to, om han bare hadde råd.

Frihet. – I hjemlandet mitt hadde jeg mange kyr, og jeg dyrket hve-

te og poteter i tillegg. Likevel foretrekker jeg det livet jeg lever nå. Her kan jeg gå i moskeen hver dag, sier Aliev.

Majoriteten i de sentralasiatiske statene er muslimer, men under sovjetstyret fikk de et fjernt forhold til islam.

De kommunistiske makthaverne førte omfattende antiislamske kampanjer, de stengte moskeer og forbød bruk av arabiske skrifttegn.

– Det var vanskelig i Sovjet-tida. Det hendte jeg gikk til presten for å be i skjul, midt på natta, forteller Aliev.

I Ivanovska er det fire moskeer som er åpne for alle, både lokalbefolkningen og flyktninger. Familien fra Tadsjikistan sykler til en av dem hver eneste dag.

På spørsmålet om han lengter tilbake til Sovjet-tida, rister Aliev kontant på hodet.

– Riktignok er jeg fattig, men jeg føler meg fri.

landet Kirgisistan, og nå er familien statsløs. Myndighetene i uruen blusser opp med jevne mellomrom.

Direktør Janat M. Djamankulov er opptatt av internasjonalt samarbeid. Han avviser at det statlige universitetet er i trøbbel og synes det er rart at Kaare Norum er ernæringsprofessor.

På direktørens kontor

Mannen på bildet ga meg en to timer lang innføring i hvordan han styrer det største universitetet i Kirgisistan. Jeg tror han ljuger.

I KIRGISISTAN: OLE BJØRNER LOE WELDE (TEKST OG FOTO)

- Direktøren har hørt at du er her. Han vil snakke med deg, sier Elnura og Indiana heseblesende. De kommer springende ut av den store hovedinngangen til Kyrghyz State National University. Jeg ser tvilende på dem.

- Har han hørt at jeg er her? Jeg har da egentlig ikke noe å snakke med ham om, svarer jeg. De to studentene ser spørrende tilbake.

- Jeg tror du er nødt til å snakke med han. Han har spurt om å få trefte deg. Han blir i dårlig humør dersom du ikke kommer, sier Elnura.

Sammen med venninna følger hun meg opp i gangen og banker på døra.

Internasjonale kontakter. På gulvet og veggene er det rød filt. Universitetsdirektør Janat M. Djamankulov sitter i en stor skinnstol. Foran seg på det massive skrivebordet har han det kirgisiske flagget. Sekretæren sitter i en armlengdes avstand fra sjefen sin mens han snakker høyt på russisk.

- Han vil snakke med deg om internasjonalt samarbeid. Det er viktig å knytte internasjonale kontakter, oversetter Elnura.

Djamankulov ser litt forlegen ut når førsteårsstudenten hjelper han å komme i kontakt med den fremmede.

- Ønsker du en profesjonell tolk kan vi ordne det. Det tar bare noen minutter, spør han retorisk.

Jentene reiser seg for å forlate kontoret.

- Nei, det er på ingen måte nødvendig. Det tar tid å bli kjent med en tolk. Jentene har jeg snakket mye med allerede, svarer jeg.

De to studentene smiler. Sekretæren ser spørrende på meg og

peker mot tekanna. Jeg nikker. Direktør Djamankulov er midt inne i sitt foredrag om det kirgisiske utdanningssystemet.

Brannslukker. Han avkrefter alt jeg tidligere har hørt om universitetet. De har ikke økonomiske problemer, de beste lærerne forsvinner ikke til de private universitetene og de har en god dialog med myndighetene. Jeg prøver forsiktig å avbryte festtalen.

- Flere andre jeg har snakket med sier at universitetet er i krise?

- Det var før det. De første årene etter at Sovjetstaten raknet var hard. Vi brukte lang tid på å finne vår egen identitet. Nå begynner alt å forandre seg. Vi har blant annet utvekslingsavtaler med flere internasjonale universiteter.

- Betyr det at det er vestlige studenter ved universitetet i dag?

- Nei, men det er en del tyrkere her.

Like men ulike. Jentene som sitter foran meg er begge mørke. De har kort hår, og er konservativt kledd i svart. Likevel er de veldig forskjellige. Indiana er født og oppvokst i hovedstaden Bishkek mens Elnura kommer fra Kara-Kul, en liten by like ved nasjonalskatten, innsjøen Issyk-Kul.

De ser begge ut som byjenter, men det er likevel bare Indiana som kan ta seg råd til de store utskielene på hovedstadens to eneste utesteder, mafiadiskotekene Titanic og Space.

Noe beklemmt vedgår Elnura at hun er kommet inn på intelligenskvotering. Hun er en av fem studenter som får dekket utdanningen sin fordi hun er glup. Hvis ikke ville hun aldri hatt råd til å betale 23 000 som (vel 4200 kroner) i skolepenger.

Usikkert. Om Elnura får fortsette neste semester er opp til mannen i skinnstolen.

- Hvert år tar vi opp en gruppe studenter som får sponset deler av utdanningen sin. Dette er studenter som ellers ikke ville hatt mulighet til

å ta høyere utdanning. En slags vel-dedighet, sier Djamankulov.

Utdanningsforedraget begynner å gå mot slutten. Høflig spør jeg rektor om han lur på noe. Han nøler et lite øyeblikk, før han hever blikket og ser bort på meg.

- Kjenner du rektoren ved Universitetet i Oslo?

- Jeg kjenner han vel egentlig ikke, men jeg har intervjuet han et par ganger. Han er ernæringsprofessor. Kaare Norum heter han.

- Hm, så rart. Er han rektor og ernæringsprofessor?

- Ja.

- Kan du hilse ernæringsprofessoren og si at jeg har lyst til å samarbeide med universitetet hans.

- Selvsagt. Hva slags type samarbeid kunne du tenkt deg?

- Det vet jeg egentlig ikke. Internasjonalt samarbeid er viktig. Det betyr mye for oss å ha kontakt med omverdenen.

Fin bok. Et høflig håndtrykk senere står jeg på gangen. Med meg har jeg en 100 siders bok i fargetrykk. Der kan jeg lese om dataundervisningen, de ulike fakultetene og det store universitetsmuseet.

- Museet er fint, men biblioteket er stoltheten vår. Det er moderne med vestlige lærebøker og internett, skryter Elnura.

Jeg blar i skryteboka som også forteller at presidenten, den prokommunistiske Askar Akayev som har fengslet begge sine største meningsmotstandere, støtter universitetet. Og som ikke det skulle være nok er selveste Al Gore, vise-president i USA, grunnleggeren av det amerikanske fakultetet.

- Skolen er bra den, men vi er ikke så internasjonale som det ser ut til. Vi er en ny stat og det virker som om vi har mer en nok med å bygge vår egen nasjon, sier jentene.

Det var før vi kom til det kapitlet bakerst i boka som handler om internasjonalt samarbeid.

stat

Hasan (3) er født i Kirgisistan. Han bor sammen med sine to brødre, sine foreldre og besteforeldre, ti tanter og onkler, og to kusiner i et lite hus nord i Kirgisistan. Familien flyttet fra borgerkrigen i Tadsjikistan i 1994.

Flyktingene i Pankisidalen

Krigen raser ennå på slagmarkene i Tsjetsjenia. Bare de aller heldigste har kommet seg unna med liv og helse i behold. 6000 av dem har bostatt seg i Pankisidalen noen mil inn i nabolandet Georgia. Der forsøker de å leve videre, og legge krigens grusomheter bak seg.

I GEORGIA: PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN (TEKST OG FOTO)

I begynnelsen av oktober begynte de første tsjetsjenerne å komme over grensen til Georgia. De flyktet fra russiske angrep mot hovedstanden Grosnyj eller landsbyer spredt rundt i det lille fjellandet nord i Kaukasus. I forrige krig mot russerne mistet over 30 000 tsjetsjener livet, 90 prosent av dem var sivile. Denne gangen er også tusenvis drept av russiske soldater.

- Grensen ble lukket for flyktingene i slutten av desember. Det var russerne som presset lukkingen igjennom, sier Manana Gabashvili, prosjektkoordinator for Norges Flyktingeråd i Georgia.

Bomber flyktingekolonner. 3005 kvinner, 2608 menn og 1500 barn bor nå i den sydøstlige delen av Georgia kalt Pankisidalen. Noen av dem gikk over fjellene, andre reiste under kummerlige forhold i busser og biler. Mange ble selv angrepet av russiske styrker på veien til Pankisidalen, eller har familiemedlemmer og venner som er blitt såret eller drept.

- Vi dro i en flyktingekolonnie mot Ingusjetia. Derfra dro vi til Georgia, forteller Elza. Hun er rektor på Birkian-skolen, lengst oppe i Pankisidalen.

- Da vi nærmet oss grensen i midten av oktober, ble vi bombet, sier hun uten å fortrekke en mine. Hendene er fulle av sår.

Den ene armen har en blålig farge, og har svulmet opp.

- Mange døde, og da de russiske soldatene stanset oss, måtte vi alltid ta av oss på overkroppen. De ville sjekke om vi hadde merker fra geværmer, sier hun knapt, og lukker munnen hardt igjen.

Redselen tar ennå godt tak i de som overlevde flukten.

95 prosent av de tsjetsjenske flyktingene som har kommet til sine aner i Pankisidalen, bor privat i en vertsfamilie. Resten er internert i spesialbyggede flyktingeboliger. Pankisidalen er en fattig del av et fattig land. Likevel er husene store og romslige; bygget av mursten, med brede, vennlige verandaer og omgitt av blomstrende frukthaver. I gatene sprader hanene rundt og galer for å vokte hønene sine, og når mørket

senker seg kommer gjeterne ned fra fjellene omkring med buskapen.

Selv om det ikke mangler på gjestfrihet for slektninger på flukt, skorter det på det meste annet i Pankisidalen: Et fungerende helsevesen og skolevesen er kanskje det mest kritiske. Og som i så mange andre krisesituasjoner er det barna som rammes hardest.

- De fleste av barna har ingenting å gjøre, og svært mye tid, sier Gabashvili. Hun frykter at mange av de tsjetsjenske flyktingebarna vil begynne å ruse seg, og at stoffproblemer vil komme i tillegg til alle de problemene flyktingene allerede har.

- Dessuten blir barna oppdratt til å hate russerne og å krige mot dem. Jeg har selv vært tilstede i flyktingefamilier der foreldrene har pekt på barna sine og sagt: "Han skal ta opp våpnet og kjempe for sitt fedreland". På grunn av den tsjetsjenske oppdragelse og tradisjon, vil barna vanligvis ikke stille spørsmål ved foreldrenes avgjørelse, sier hun.

Globus fra 1950. Når man nærmer seg den største landsbyen, Duisi, tetter det av kioskselgere langs landeveien. Bare med noen få meters avstand sitter selgerne ved sine plankeboder med dagens utvalg av amerikanske sigaretter, Snickers, Cola og noen ganger brød, melk og stedets gjetost. Bilen stanser ved Duisi-barne-skole, en stor hvit-grønn bygning, nesten skjult av store vårgrønne eke-trær.

- Lærerne ved skolen er ikke blitt betalt på flere måneder, orienterer Gabashvili, mens flyktingebarna stimler rundt henne.

- Dessuten arbeider de to skift, morgen og aften, fordi skolen ikke er stor nok til alle elevene på samme tid. Det er i alt 1100 elever ved skolen.

- Vi mangler bøker og læreutstyr, forteller en av lærerinnene ved skolen og peker på en globus fra midten

av forrige århundre. Hun står rett ved siden av skolens varmeanlegg: En gammel, rusten vedovn med selv-gjort skorsten rett ut vinduet. Alle elevene må dele bøkene sine med flere andre elever. Og for noen måneder tilbake hadde de bare tre lærebøker på tsjetsjensk til sammen. Da var det 200

tsjetsjenske skolebarn i dalen, nå er det 1500.

I begynnelsen av desember appellerte FN til de humanitære organisasjonene om hjelp til de tsjetsjenske flyktingene. På skolene var det pulter og bøker som manglet mest:

- Skolene mangler jo egentlig alt, sier lederen for Norges Flyktingeråd i Georgia, Hans Dieset.

- Men vi måtte jo begynne et sted, og de tsjetsjenske lærebøkene var en god begynnelse. Etter lang tids arbeid hadde vi identifisert fire forskjellige tsjetsjenske lærebøker.

I Pankisidalen har over 1500 tsjetsjenske barn søkt tilflukt.

Med penger gitt av det norske folk i TV-aksjonen 1998, er lærebøkene nå trykket opp og distribuert til tsjetsjenske elever.

- Gleden var enorm første gang vi kom med bøker til dem. Det strålte ut av øynene deres da de tok dem opp fra eskene vi bar inn, sier Dieset.

Frykter «Talibanisering». Gabashvili og sjåføren løfter ut store kasser med tsjetsjenske lærebøker: Dette er annen omgang med lærebøker fra Flyktingerådet. Lærerne følger interessert med, mens kassene plasseres på det spinkle langbordet midt i lærerværelset. Bøkene noteres og telles med omhu. På den andre siden av rommet smiler skolens eneste mannlige lærer - og tsjetsjener - bredt: Nye sett med fotballer, badmintonracketter og hoppetau kommer godt med i gymnastikkundervisningen. 456 bøker overleveres til skolene på denne turen. Til sammen har Flyktingerådet hatt med seg godt over 1500 skolebøker til barna i Pankisidalen.

- Morsmålsundervisning for disse barna er svært viktig, mener Dieset, og fortsetter:

- Mange mener en hel generasjon i Nord-Kaukasus er iferd med å alfabetiseres. Utdanningssystemet har brutt helt sammen under begge krigene her, både i 1994 og nå igjen i 1999 - 2000, påpeker han.

Manana Gabashvili er utdannet psykolog og har mange års erfaring med flyktingearbeide. Hun mener det er to hovedgrunner til at undervisningsprosjektet i Pankisidalen er viktig:

- For det første er utdanning i seg

selv viktig. Du må kunne lese og skrive for å utvikle deg videre som menneske og realisere deg selv. For det annet har utdanning en psykoterapeutisk effekt. Gjennom skolen hjelper vi flyktingene til å strukturere livene sine. På dagen skal barnet i skolen, på aftenen skal det gjøre lekser. Det er som en normalsituasjon, og det kan gjøre det lettere for barnet - og foreldrene - å bearbeide psykologiske traumer, mener Gabashvili.

Dessuten frykter både Dieset og Gabashvili at politisk ekstremisme skal bre seg om elevene ikke lærer seg å tilegne seg kunnskaper på egen hånd.

- Hvis du ikke kan lese og skrive, blir du ikke utdannet. Hvis du ikke er utdannet, blir du et lettere offer for politisk manipulasjon. Ett fryktelig eksempel på dette er den såkalte «talibaniseringen» i Afghanistan, avslutter Gabashvili.

”

Lærerne ved skolen er ikke blitt betalt på flere måneder.

Manana Gabashvili, prosjektkoordinator for Norges Flyktingeråd i Georgia.

GEORGIA

I 1991 erklærte den tidligere sovjetrepublikken Georgia seg selvstendig. Landet har på 90-tallet gjennomgått to borgerkriger. Det er fremdeles konflikter mellom regjeringen i hovedstaden Tbilisi, og myndighetene i områdene Syd-Ossetia og Abkhazia.

Det lever ca. 300 000 internt fordrevne flyktinger i landet. Gjennomsnittslønnen er cirka 220 norske kroner per måned. Landets president er tidligere sovjetisk utenriksminister, Eduard Sjevvardnadze.

Tre generasjoner på to rom

På et lite rom og en hems i Havanna bor åtte voksne og to barn. Boligmangelen på Cuba gjør at barna blir boende hjemme – også når de selv blir foreldre. Fra bunnsjiktet er det få veier opp.

PÅ CUBA: ANNE LINDEBERG
(TEKST OG FOTO)

– Privatliv? Nei, det har vi ikke, ler bestemor Josefina Gomez (50). Rundt henne leker to barnebarn og tre nabounger. Josefina's rom er et populært samlingssted. Den ene svigersønnen står i døråpningen sammen med en gammel nabo. Resten av familien er rundt i bygget. Vi er i en av de mange eldgamle og vakre, men falleferdige gårdene i Havanna Central. Overalt kryr det av mennesker, hunder, murpuss og søppel. I den lille leiligheten i andre etasje bor Josefina og mannen, deres tre barn og to barnebarn. I tillegg bor svigerdatteren og de to svigersønnene der mesteparten av tiden. Deres foreldre bor i enda dårligere forhold i samme nabolag.

– Det er bedre at de er her, enn at barnebarna mine er der, sier Josefina og ler oppgitt. Hun viser oss soverommet. Tre senger er alt de har til ti mennesker. En dobbel og to enkle. Rommet er delt av med et slitent rødt teppe. I det ene hjørnet er en kommode blitt alter for ofringer til Sangria-helgener. Friske blomster og sløyfer ber om et bedre liv.

Gode naboer. Josefina klager ikke, men i dag sliter hun med å få endene til å møtes. Av de ti menneskene som bor i leiligheten er det bare tre som jobber, og to av dem bidrar også til en annen husholdning. Hadde hun kunnet styre, hadde ting vært annerledes. Det aller meste i familiens enkle liv ville vært bedre. Mest av alt ønsker hun seg vann i leiligheten. Det er så ofte hun må vente i kø for å få fylt opp bøttene. Bare en ting ville Josefina savne et annet sted:

– Naboen. Vi hjelper hverandre alltid og har alltid noen å prate med, sier hun, og naboen som har samlet seg i døren nikker. Alle som bor i huset er som en stor familie, er det en som sier. Overalt vi kommer får vi forklaringen: «Cubanere hjelper hverandre», når vi undres over at ikke flere cubanere lider av matmangelen og fattigdommen. Har en, har alle, forklarer de. Like etter kommer en nabo og låner litt mel av Josefina.

– Det er bare å dele det som er, sier hun blidt.

Ingen vei opp. Det er bare seks år siden Josefina flyttet ut av sine foreldres leilighet. I over et år var de fire generasjoner under samme tak. Da er det hakket bedre å bo her.

– Barna mine har prøvd å finne noe annet, men det går ikke. De som jobber har ikke muligheten til å få bolig gjennom jobben, slik mange cubanere har. Det har ikke lyktes dem å få bli med i en såkalt sjauegjeng som stetter opp et hus og får en del av det ferdige bygget. Sjauegjengene må gi 25% av bygningen til staten, forklarer den unge bestemoren. Familien har også sett etter byggetomter, men i dagens Cuba kommer de ikke langt uten penger. Det kommunistiske styret forbyr kjøp og salg av eiendom, men tillater bytte.

Josefina Gomez lille leilighet er oppholdssted for mange av barna i den slitne bygården i Calle Rastro, Havanna. Barnebarnet Yunoir (7 år) og to naboer leker der i dag. Fra før er de ti stykker som bor på de to rommene.

– Det ingen som vil bytte fra noe bedre til dette, så da kommer vi ingen vei, sier hun. De er støkk på bunn av det cubanske samfunnet. En av døtrene til Josefina flyttet i en liten periode inn på en såkalt sovesal sammen med mannen, men det ble for kummerlig. Disse statlige fellesboligene er kjent for å ha forferdelig dårlig sanitærforhold og det er ikke stor plass man får utdelt. Det er her innflytterne til Havanna og studentene fra landsbygda havner. Castros regime oppmuntrer ikke til mobilitet.

– Datteren min kom raskt tilbake, konstaterer Josefina, med et litt oppgitt smil.

Hennes do- og vanntilgang er heller ikke til å skryte av, men det er visst bedre her enn andre steder. Man må ned i kjelleren, under trappen. Utenfor flyter det av noe som minner mistenkelig om fersk kloakk. Lukten er umiskjennelig.

Forsiktig kritikk: «Embargo». – Hvorfor er det som i dag, Josefina?

– Det er mange grunner til at det er som det er. Cuba har ikke materialer til å bygge nye boliger og ikke penger, sier Josefina litt motvillig. Hun vil ikke gi noen skylden for at det er som det er, men nikker lettet når jeg nevner «the embargo». Det er en lettvent kritikk, mye lettere enn å kritisere det kommunistiske systemet.

– Og krisen. Alt er blitt mye verre siden krisen, sier hun. Krisen er fallet av Sovjetunionen i 1989. Det var da den jevne cubaner merket hvor dårlig stilt det var. Plutselig var det vanskelig å få tak i de mest nødvendige varer og det ble slutt på pengestøtten fra sjefrensene i øst. Både for regimet og det systemtro folket var det godt å ha USAs boikott å skyldte på. Den får skylden for det meste, også for slummen i Calle Rastro.

Klager ikke. Men familien Gomez vet om verre tilstander. De er glad for at de har tak over hodet. I naborommet sitter Idalmis og Armando Rivera og datteren Daymara på ti år. Rommet er beaktelig mindre enn Josefina's, men så

er de også bare fire personer. Fetteren til Armando er kommet fra østkysten og bor også der. Øynene til Idalmis blir drømmende når jeg spør om hva hun ville hatt annerledes. Hun tenker en stund:

– Mye. Det meste, sier hun.

– Men vi kan ikke. Det er ingen som vil ha dette her, sier hun og ser rundt seg. I et hjørne står et ødelagt kjøleskap av modellen fra 50 tallet med runde dører. Bak en gardin er en doskål uten vann, på en kommode står en grønn-sort reise-TV. Armando prøver å følge med på fotballkamp.

– Vi har det bra, sier Idalmis og vil helst ikke ha flere spørsmål, og hun vil ikke skyldte på noen. Armandos jobb er ikke offentlig og gir ikke muligheter til ny bolig. Det er ingen vei bort fra Calle Rastro.

Ond sirkel. Bare to av barna i hele bygningen studerer. Innerst i gangen, ut mot gaten bor familien Bonilla, opprinnelig fra den lille byen Trinidad. Mirelys (23) studerer media og kommunikasjon og broren Pedro (28) er ferdig utdannet innen kultur i juni. Han er en av de beste i sitt kull og hele familien håper han får en god jobb. På sikt betyr det muligheten til et annet hjem. Andre veier ut av slummen er det ikke.

– Vi kommer fra en annen del av landet. Derfor bor vi her. Man kan ikke flytte som man vil på Cuba, sier Mirelys. Faren jobber med kultur og moren har også jobbet hele livet. Nå er hun

De gamle bygårdene i gamle Havanna må holdes oppe for å ikke falle sammen.

pensjonist. Likevel har de ikke funnet noe annet. Får Pedro et annet sted, flytter familien med. Han ler når jeg spør om han ikke vil ha leiligheten for seg selv.

– Sånn er det ikke.

Lys i tunnelen? Josefina tror situasjonen kan endre seg, at når barnebarna blir eldre er ting annerledes.

– Det første jeg vil ha er vann i leiligheten, sier hun. I dag må hun gå ned i oppgangen og fylle bøttene. Hun håper at barnebarna Yoandy (7) og Yunior (9 mnd.) får et bedre liv på alle måter:

– At de har nok mat til alle, mer penger, et bedre hus og bo i og bedre klær i gå i.

Hjelp, vi får hjelp!

Når nøden er minst, er hjelpen nærmest. Slik føles det som turist på Cuba.

PÅ CUBA: HANS M. TONSTAD

- Åh, nå blir jeg grinete, freste jeg til mine tre passasjerer i bilen. Vi hadde nettopp kommet til byen Baracoa og var bare minutter unna vårt bosted for natten. Rundt bilen hadde det ut av ingenting dukket opp fire ivrige gutter på sykkel som nektet å fjerne seg. Irritasjonen steg ettersom syklistene bare ble mer og mer nærgående.

- Ok, jeg prøver å presse denne fyren her opp mot veggen, sier jeg kaldt og svinger brått til venstre.

Syklistene blir borte. Vi puster lett ut og tenker at de sikkert har gitt opp.

Men, nei. Foran stedet vi skal bo sitter en lettere betuttet ung mann - den samme jeg prøvde å presse opp i veggen minutter tidligere. Han gjør brutale rattbevegelser til meg og peker opp på en dame som står i trappen. - Dette er min søster, hun fortalte at dere skulle komme å bo her. Vi skulle bare hjelpe dere å finne veien...

Arme ryttere. Man kan jo spørre hvordan det har seg at høflige, norske journaliststudenter på reportasjereise i Cuba plutselig forvandles til brutale bilbøller. Litt av årsaken er at cubanerne har en sykkelkultur som minner mest om dansker etter stengetid på puben - Sjanglete og midt i veien. En annen grunn er den såkalte «Clemente»-bortførelsen i Camagüey, hvor fem syklistene fire dager tidligere omringet bilen vår, lurte oss vekk fra hovedveien og fram til et lokalt spisested hvor de ville vi skulle bruke våre dollars. Resultat: En time tapt reisetid og en tiltagende mistro til cubanske syklistene.

Etter antallet sykler å dømme, skulle en tro at cubanere ble født på sykkel. Stilen forteller imidlertid noe annet. Cubanerne er ikke glade sykklere.

De har bare ikke noe valg. Etter at Sovjetunionen brøt sammen i 1990 kom det ikke lenger tankskip med billig drivstoff til øya. Staten bestemte at det måtte kraftige innstramninger til. Medisinen var sykler til folket.

- Over natten ble vanlige cubanere, som tidligere hadde sett på sykkel som et leketøy for barn, nødt til å ta pedalene fatt for å komme seg fram, forteller sykkelpioner og radiojournalist i Radio Havanna, Nury Acosta.

Fra å være en nasjon med 30.000 sykler i 1989, finnes det i dag over 2 millioner sykler på Cuba. For en turist virker antallet ti ganger så stort.

Alex Quintero, to timer etter at han nesten ble drept av artikkelforfatteren

Alex Quintero: Jinetero. Alex brukte sykkel først og fremst for å hjelpe oss. Det var snilt. Muligens hadde han noen dollar-baktanker, men først var det på tide med en unnskyldning. Jeg fortalte om «bortføringen i Camagüey», om hvilken misforståelse dette hadde vært, og at jeg var fryktelig lei

meg. Unnskyldning ble godtatt. Vi hadde fått en venn. Alex ble vår guide for resten av tredagersoppholdet i Baracoa.

På stotrende engelsk kommer det fram at Alex er elektriker.

Han tjener knapper og glansbilder i jobben, derfor liker han turister.

De siste fire årene har det kommet stadig flere turister til den lille perlen Baracoa ved Atlanterhavskysten.

Strømmen betyr at businessen for de lokale hjelperne - jineteros - er god. Alex er - selv om han ikke liker å innrømme det - en jinetero.

Med dollartegn i øynene. Hovedfags-

student i sosialantropologi ved universitet i Oslo, Tone Dalen, har vært på Cuba i 14 måneder for å skrive hovedfagsoppgave om fenomenet jineteros. Hun forteller at jineteros i vid forstand er gutter som på en eller annen måte prøver å skaffe seg goder ved å tilby turister forskjellige tjenester. Det spenner over salg av sigarer, rom, narkotika, jenter eller seg selv.

- Det finnes mange ulike grader av jineterismo. Noen ser på det som er

”

Broren min synes det er dumt at jeg henger så tett sammen med turister, men jeg liker det godt. Det gir status i kameratgjengen.

Alex Quintero

yrke, mens andre bare gjør det en gang i blant når muligheten byr seg. Det finnes også «snille» og «slemme» jineteros. En del hjelper turistene til å leve billig og gir nyttige tips, mens andre bevisst går inn for å lure «ferskingene» i byen for å karre til seg flest mulig dollar, sier Tone Dalen.

Motivene for jineteros er mange. Noen ønsker vennskap (og litt økonomisk bistand), mange ønsker å emigrere, andre ønsker å reise til utlandet for å se og lære, mens de fleste satses på lettjente penger, gaver eller opplevelser der og da.

Alex må definitivt tilhøre den siste kategorien. Han forteller at han elsker hjembyen sin, men at lønna ikke er i nærheten av det han trenger for å opprettholde sin vestlige livsstil.

Paradise. Baracoas beste utested har 1 dollar i covercharge. For Alex tilsvare det tre dagslønner. Hans eneste mulighet til å komme inn i kveld er henge sammen med fire nordmenn. Etter å ha vært på Cuba i tre uker kjenner vi godt til den uskrevne regelen om at turistene betaler. Den gjelder også for drinkene som koster 2 dollar på utestedet Pardise.

Når sykkelepisoden etter hvert har kommet litt på avstand, og diverse påspanderte drinker begynner å virke, løsner Alex på snakketøyet.

- Broren min synes det er dumt at jeg henger så tett sammen med turister, men jeg liker det godt. Det gir status i kameratgjengen, sier 24-åringen og nikker mot flokken av unge cubanere som står utenfor. Enda er det to timer til det er gratis inngang for alle, også for dem uten dollar. Når stedet litt over midnatt åpnes for de lokale, mistenker vi at Alex går litt utover sin myndighet. En hel masse av romen vår har på mystisk vis forsvunnet. Vi ser strengt på Alex som skjønner at det må godsnakkes litt. Det er først nå vår venn viser sine kremmeregenskaper. Narkotika, jenter - Alex kan skaffe det

Det var en mildt sagt trykket stemning mellom artikkelforfatteren (t.v) og Alex (t.h) rett etter «draps-forsøket».

Foto: Snake Oil

meste.

- Hun der liker godt turister, sier Alex og peker på en søt jente med Mikke Mus-motiv på den altfor korte kjolen. Det er helt gratis, forsikrer han.

Vi takker høflig nei til begge hans forslag, og Alex skjønner at han må dra fram sitt siste ess.

- Hva med bensin? Jeg kjenner en fyr som jobber på bensinstasjonen som har masse bensin hjemme. Han kan fikse full tank for halv pris, blunker Alex.

Bensin, ja. Det er noe vi kan trenge. Med norske bensinpriser kommer det godt å spare 20 dollar på en full tank. Alex får definitivt napp og vi tilgir fort at han har delt ut romen vår til kameratene sine.

I seng med fienden. Bensin er ikke det eneste som har blitt dyrt for den jevne cubaner. Etter at Cuba som følge av Sovjetunionens fall gikk inn i «spesialperioden», ble landet tvunget til å nærme seg kapitalismen. I perioden 1990-1994 krympet i følge cubanske myndigheter økonomien med 34 prosent. Uoffisielle kilder hevder at tallet er nærmere 60 prosent. Mot slutten av 1994 var halvparten av landets industribedrifter nedlagt, inflasjonen lå mellom 80 og 90 prosent og 40 prosent av befolkningen var arbeidsledige. Noe måtte gjøres. To av de viktigste tiltakene var legalisering av dollar (1993) og økt satsning på tu-

risme. For å støvsuge markedet for dollar, ble såkalte dollarbutikker etablert. Her var vareutvalget stort og etter hvert har flere av de tradisjonelle varene havnet i dollarbutikkene. Dollar har derfor blitt helt nødvendig for å klare seg for cubanerne.

”

En del hjelper turistene til å leve billig og gir nyttige tips, mens andre bevisst går inn for å lure «ferskingene» i byen for å karre til seg flest mulig dollar.

Tone Dalen.

case e su casa. Alex fikk seg i det minste en gratis helaften på byen, men familien Quinteros store dollar-vinner er storesøsteren Mery. Hun er en av de mange cubanerne som driver utleie av bolig til turister - et casa particular. For 30 dollar natten disponerer vi to fine rom i hennes flotte Casa. Selv om myndighetene spiser opp 20 av disse dollarene, lever utleiesjefen Mery godt på turistene. Stua prydes av et state-og-the-art stereoanlegg med tilhørende hjemmekino. Kontrastene til naboensene blir omtrent

som om Rimi-Hagen skulle slå seg ned på Tøyen.

Siden revolusjonen har det vært ulovlig å med utleie av bolig, men i 1996 kom en skatterreform som gjorde det mulig for privatpersoner å leie ut rom i husene sine. Utleier er nødt til å føre et pinlig nøyaktig skjema med leietakers passnummer og underskrift til staten. Ikke alle utleiere er like nøye med at alt skal være korrekt. Vår mann i Havanna - den første vi leide rom hos tre uker tidligere - ordnet en fiks avtale med å skrive 15 dollar i statens papirer, smiler lurt til oss og sier: - 30 dollars for me. OK?.

Siden det var ring på toalettsskolen og vi enda har tusen dollar igjen å brenne, nikket vi og sa at det var greit. 15 svarte dollar per dag tilsvare over en halv månedslønn for utleieren som viser seg å være informasjonssjef i det cubanske kulturdepartementet.

Vi ble i ti dager.

Hasta la Vista. Før vi forlater vakre Baracoa, vil vi gjerne ta farvel med Alex. Han viser seg å være sporløst forsvunnet. Men i det vi er i ferd med å kjøre ut av sentrum, ser vi en bil som har en stim av syklist bak seg. Helt foran ser vi en ivrig Alex. Dollarjakten er på nytt i gang.

Dramatisk på Hotel Nacional

Kl. 01.30. 27. februar 1998 banker en hånd hardt på en av Hotel Nationals 483 dører. Døren er leid av David Adams, brite og journalist i Florida-avisen St. Petersburg Times. Hånden eid av en offiser fra det cubanske innenriksministeriet.

• I CUBA: INGAR JOHNSTAD
(TEKST OG FOTO)

- Alle er fattige på Cuba. Men ingen er *fattige* her. Etter tyve minutter lunsjprat velger portier «Clemente» å bruke disse ordene for å oppsummere sitt resonnement. «Clemente» stiller ikke opp på bilde, vil ikke framstå med sitt egentlige navn, men innrømmer å ha arbeidet på Hotel Nacional siden hotellet ble satt i stand og pusset opp fra '90 til '92. 64 millioner dollar kostet operasjonen.

- Hvorfor stiller du ikke opp på bilde?

«Clemente» vil ikke til Florida. Han kritiserer ikke regimet. Han mener Elian bør føres tilbake til sitt fedreland, og at Cubas kurs er ruglete, men stø. Fidel Castro har visjoner og drømmer for sitt folk og sitt land, visjoner og drømmer statens tidligere ledere kun har hatt for seg selv og sine egne.

- Skal du ha bilder må du prate med Public Relations.

Ordenez og Krush. - Flesteparten av våre gjester kommer fra Spania, Frankrike, Italia, Tyskland og USA. En del fra Mellom-Amerika og... Skandinavia da. Selvsagt. Dette er et enkeltrom. Det koster \$120. Dette er et dobbeltrom. Det koster \$170. Med en ekstra seng kan du legge på \$40 i prisen. Det er noe dyrere under høysesongen. Vet du, i dag mandag 10. april finner vi ni presidenter skrevet inn i våre gjestebøker. I presidentsuiten, \$1000 koster den, per natt, bor nå Nigerias president Olusegun Obasanjo. De er her alle i forbindelse med den store u-landskonferansen, med navn som Kofi Annan, Yassir Arafat, kanskje Libyas Muammar Gaddafi kommer..., forteller Narely Valdez Rodriguez. Fra Public Relations.

- Dette er kanonene som i 1895 senket amerikanernes slagskip Montgomery. Ordenez og Krush.

- Kan jeg ta et bilde?

- Selvfølgelig. Føl deg som hjemme her hos oss. Trenger du mer hjelp tar du kontakt med Yamila, Vivian eller meg selv. I Public Relations.

\$120 dollar koster et enkeltrom, i lavsesongen. Staten er Cubas eneste arbeidsgiver. Den betaler sine ansatte mellom \$10 og \$25 dollar i måneden.

- **Usted debe saber.** For første gang på syv år unngikk Cuba i 1998 kritikk fra FNs kommisjon for menneskerettigheter. Samme år ble minst fem mennesker henrettet etter dom, og minst ti ubevæpnede ble skutt i hjel av politiet, uten rettslig grunnlag. I cubanske fengsler sitter omlag 350 politiske fanger, enkelte med opp i mot ti års erfaring bak murene, opplyser Amnesty International.

Dette er typen nytt den britiske journalisten David Adams rapporterte fra sine reiser til Cuba. Sam-

men med artikler om folkeliv, kultur og vitenskap.

Da pave Johannes Paul II besøkte Cuba i januar 1998 ble Adams nektet visum, men visumsøknaden ble godkjent måneden etter, og Adams bestilte rom ved Hotel Nacional den 26. februar. Klokken 01.30 samme natt banker det på døren, og journalisten blir vekket av tre representanter fra det cubanske innenriksministeriet. Han blir fulgt til flyplassen, hvor han blir plassert på et fly i retning Cancún, Mexico, klokken 07.30 samme morgen.

- Hvorfor blir jeg utvist, spurte Adams.

- Usted debe saber, svarte innenriksministeriet.

- Det bør du selv vite.

Adams ble senere fortalt av sine kilder i det cubanske utenriksministeriet at han ble nektet visum, fordi de var generelt misfornøyd med journalistens rapporter fra øya. Verdt å vite er det at denne historien er gjengitt av Committee to Protect Journalists (CPJ), en forening med opphav i USA, og med bånd til klasisk amerikansk cuba-tenkning.

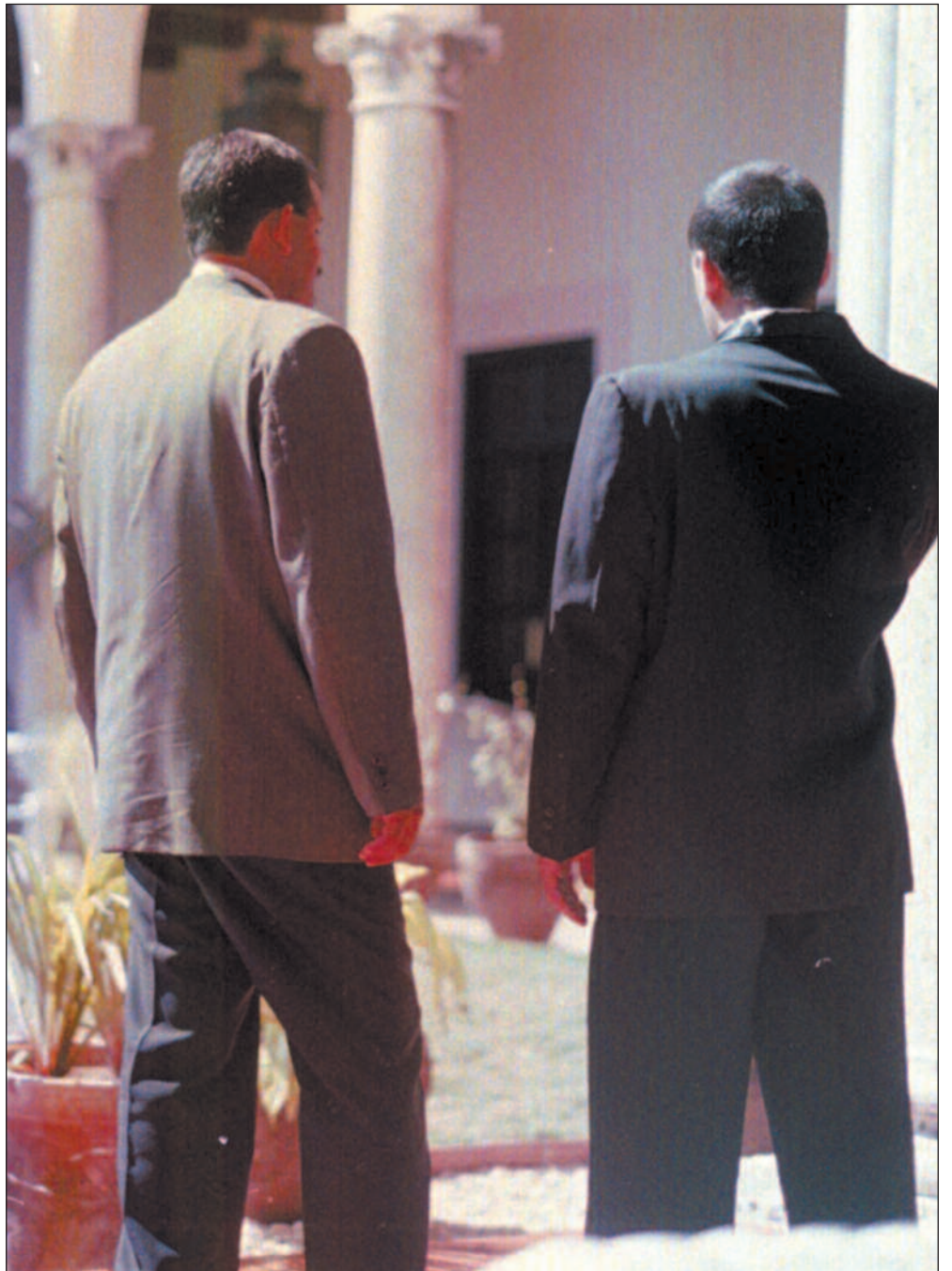
Irriterende varme glass. Public Relations vet ingenting om David Adams. De geleider imidlertid forbi koblet av livvakter, og ut i hagen og baren på baksiden av hotellet. Til summingen av walkie-talkier nyter en afrikansk president sin lunsj, mens hans kone hviler seg i skyggen av en palme. Påfuglen vagger en meter fra den mørke kjempens føtter. Det lokale ølet Cristal koster \$2,5. 22 kroner. En ukelønn. Glassene er frose. Det er så irriterende med varme glass.

- Vi har en imponerende historie. Nacional har huset Winston Churchill, Gary Cooper, Yuri Gagarin, Walt Disney og Frank Sinatra, bare for å nevne noen. I våre dager er Kate Moss, Naomi Campbell og Robert Plant alle blant våre faste besøkende. I dag mandag 10. april har vi ni presidenter boende her, forteller Public Relations på ny.

For at ingen skal ta feil, har de fleste berømthetene signert et bilde av seg selv, i hotellets luksuriøse omgivelser. Bildene pryder veggene ned mot poolen.

Allerede indianerne visste å sette pris på utsikten fra tomtene hvor Hotel Nacional ble fundert. Fjellet under hotellet er uthullet, og i mørke skygger, skjult for alt annet enn båletts flammeter, betraktet de fordømte stammer Floridastredet. Noen hundreår senere, når de siste indianere lå trygt bevart under torva, heter det seg at det var den amerikanske mafiaen som i tyveårene sto bak finansieringen av Hotel Nacional. De trengte et fristed hvor de kunne nyte sitt Casino, uten å frykte for det føderale politi.

Et politi som mange ganger spilte Blackjack og 21 ved samme bord som den italienskættede storfamilien. 30. desember 1930 åpnet hotellet, i 1998 ble hotellet erklært et nasjonalt monument, og i år fyller Nacional 70 år. - Hvor mange månedslønner som vil gå med til feiringen? Mange. Men husk at her på Cuba sulter vi ikke. Vi har tak over hodet, sykehus og utdanningsmuligheter. Hvilke andre land kan hevde noe lignende, etter å ha blitt forlatt av sin far og isolert av sin mor, spør «Clemente».

Ni presidenter fra den tredje verden var beboere på Hotel Nacional under u-landskonferansen i april. Når hver enkelt stiller med egne sikkerhetsvakter, hotellet med sine og det cubanske politiet også er mannsterkt til stede, var kontrollfaktoren høy.

Hotel Nacional. Bygget på et gammelt indianerbosted, betalt av den amerikanske mafiaen, åsted for dramatiske hendelser. Akkurat slik det skal være.

CUBA Fidel Castro har sittet ved makten i Cuba siden 1959, da en kort revolusjon styrtet den daværende diktatoren Fulgencio Batista. Cuba rettet raskt oppmerksomheten mot Sovjetunionen og kommunismen, noe som har medført en førtiårig konflikt med USA. Konflikten toppet seg i Grisebukta i 1961,

ved nedskytingen av et amerikanskregistrert fly på begynnelsen av 90-tallet og ikke minst ved inngangen av det nye årtuset, i forbindelse med Elian-saken. Folketallet er omlag 11 millioner. Gjennomsnittlig levealder 75,7 år og 95,7% av landets befolkning over 15 år er lese- og skrivekyndig.

Kampen om semesteravgifta

Da rektor ville heve semesteravgifta, brøt helvete løs i Mexico City

MEXICO

Mexico har gått gjennom et tiår med økonomiske reformer. Landet er relativt rikt sammenlignet med dets latinamerikanske naboer. Denne rikdommen kommer i liten grad landets fattige til gode. FN anslår at halvparten av befolkningen på 100 millioner er fattige. Landet har en grunnlovsfestet rett til gratis utdanning. Det vakte derfor stor forargelse da rektoren ved UNAM – Amerikas største universitet – i mars 1999 ville øke semesteravgifta fra 20 øre til 500 kroner. Mange fattige studenter sliter allerede med å kombinere studier med arbeid. For mange ville semesteravgifta knust drømmen om utdanning og en rikere framtid.

Tusenvis av studenter demonstrerer utenfor fengselet hvor studentlederne sitter. Jorge Tripp (18) (til venstre) forteller at de aldri vil gi opp kampen. For et år siden okkuperte de Amerikas største universitet.

Rektoren på Mexicos Nasjonale Autonome Universitet (UNAM) ville innføre semesteravgift. Dermed var helvete løs på Amerikas største universitet. Krigen kunne begynne.

I MEXICO: MADRS LARSEN
(TEKST OG FOTO)

Tusenvis av studenter okkuperte skolebygningene og stanset all undervisning i over ni måneder. Vaiende på flagg av Che Guevara gikk hundretusener i protesttog gjennom Mexico City. Kalenderen viste år 2000, men engasjementet og slagordene var fra 60-tallet. Studentene forlangte revolusjon.

Med sine 270 000 studenter er UNAM Amerikas største universitet. Det ble verdenskjent under studenttopp- april 1999 var universitetsbyen i Mexico City igjen under beleiring.

Marsjen mot fengselet. Opprøret har vart i over et år nå. Demonstrasjonstog vokser for hver kilometer. Tusen studenter starter marsjen mot Nordfengselet. Tallet er mange-doblet når følget nærmer seg murene som skjuler de fengslede studentlederne.

Jorge Tripp (18) går foran og roper slagord mens han holder rundt kjæresten.

– Det har vært et fantastisk år. Jeg er glad jeg har fått være med på dette. Vi kjemper for vår framtid, for framtida til folket, alle Mexicos fattige, stråler Jorge.

I februar i år aksjonerte politiet og kastet over 900 studenter i fengsel. Denne apriildagen er det ti studenter igjen i det overfylte fengselet.

– Send opp banneret. Jeg ser dem, roper en kar som har klatret opp i et tre.

Fangene kan så vidt skimtes på den andre siden av muren. Treklatteren hysjer på studentene. Fra luftgården hører de ledernes kampsanger. «Dere er ikke alene» roper studentene tilbake gjentatte ganger. Folk holder hverandre i hendene, de

synger, vaier Che Guevara-flagg og brenner reklamebannere fra regjeringspartiet.

Slåss for framtida. Under demonstrasjonens ivrigste Che Guevara-flagg står Andres Sanchez (20). For noen uker siden var også han på feil side av muren. Han slapp ut etter en måned, men risikerer flere år innafor når han skal for retten til sommeren. Tiltalt for alt fra hærverk til samfunnsskadelig virksomhet.

– Semesteravgifta ville knust framtidssøknene mine. Jeg måtte ha sluttet skolen og tatt en vaskejobb eller noe sånt som betaler i overkant av 300 kroner i uka, sier 20-åringen.

Han har lyst til å ta hovedfag i økonomi og bli lærer ved UNAM. Det vil ta rundt 8 år. Fordi familien hans er svært fattig, må han jobbe ved siden av studiene. Det gir lange dager. Før streiken jobbet han fra klokken 21 til 06 med å levere varer. Skolen varte fra klokken 07 til 11. Det blir lite søvn, smiler han.

Hvert semester har han utgifter på rundt 4000 kroner til skolebøker, kopier, skoleutstyr, mat og transport. 500 kroner i semesteravgift oppå dette tror han ville blitt for mye.

Politiet stormet. Om morgenen 6. februar kom 2500 politifolk og huket inn 745 aktivister. Undervisningen er igang igjen. Til manges glede. Jusstudenten Ivonne Ramirez (23) bekymrer seg for jobbmulighetene sine.

– Arbeidsgivere har begynt å skrive «ikke UNAM-studenter» når de utlyser stillinger. Mange er bekymret for hvordan det skal bli å få jobb når vi er ferdigutdannet. Ingen vil ansette opprørere, fortviler Ivonne.

Også framtidige studenter er skremt. Foran det kommende skoleåret har antall søkere falt fra 185 000 til 111 000. Dette til tross for at UNAM er den offentlige skolen som bruker mest penger pr. student, og at universitetet på mange felt regnes som landets beste.

– Hjelp oss å redde universitetet, tryglet rektor Juan Ramon de la Fuente i en appell til ansatte og studenter like etter påsken.

Stadig nye krav. Dr. Rene Drucker koordinerer det vitenskapelige arbeidet ved UNAM og fungerte under streikens startfase som bindeledd mellom rektor og streikekomiteen.

– Det begynte som en bred massebevegelse, men nå er det en håndfull kommunister som bruker universitetet som kamparena mot staten.

Bevegelsen stinker, raser Drucker.

Opprinnelig var kravet at semesteravgifta skulle senkes til de opprinnelige 20 ørene.

Etter noe tautrekking, gikk rektor med på kravet. Men nå hadde ballen begynt å rulle. Nå har studentene seks krav de forlanger innfridd. De viktigste kravene er å fjerne alle utgifter slik at skolen blir helt gratis, mer studentmakt samt ubegrenset tid til å fullføre studiene.

Gir aldri opp. Fra fengselcella sverger studentlederne Rækker'n og Katten at kampen mot privatiseringa fortsetter.

– Foreldre har valget mellom mat eller utdanning til barna, raser Rækker'n.

Motstanden til tross, begge er fortsatt optimister på revolusjonens vegne.

– Denne kampen er jeg villig til å dø for, forsikrer Rækker'n. Katten nikker.

Studentlederne fortsetter kampen fra fengselcella. Mario «Katten» Benitez (til venstre) og Alejandro «Rækker'n» Echevarria blir større helter for hver uke.

Soraya smiler til framtida

Soraya Pereiro (15) har alle odds mot seg. Hun er født og oppvokst i en favela, har fattige foreldre og går på en dårlig offentlig skole. Men takket være norske penger og en omtentksom professor har hun håp for framtida.

I BRASIL: HALVOR H. BYFUGLIEN
(TEKST OG FOTO)

På kort sikt heter drømmen Norway Cup. Lengre fram i tid er håpet å bli profesjonell fotballspiller, eller doktor.

Begge deler kan hun takke Professor Dr. Altair Souza de Assis for.

I 1989 startet Dr. Altair CCDIA - Cooperative Centre for the Development of Children and Teenagers. I løpet av 90-tallet har prosjektet utviklet seg til å bli et vel respektert prosjekt blant de fattigste i staten Rio de Janeiro. De siste par årene har CCDIA tiltrukket seg mye offentlig oppmerksomhet. Desember 1998 var Altair cover på «Vejo Rio» - Brasils svar på «Time». I fjor ble organisasjonen kåret til det beste prosjektet blant fattige og gatebarn under et forum i Rio. Her deltok prosjekt fra hele Brasil. CCDIA nådde i tillegg semifinalen i en konkurranse i regi av UNICEF i 1999.

Altair Souza de Assis mener mye av hemmeligheten bak suksessen ligger i hans fortid. Han bodde selv i en av Rios favelaer - det brasilianske ordet for slumområde - til han var 17 år.

- Det er ikke enkelt å drive sosialarbeid. Mange tror det, men jeg vet hvordan det skal gjøres, sier Altair.

Siden 1989 har 5000 barn vært innom CCDIA. Organisasjonen vokser stadig - både i antall barn og i virke.

- Problemet er at det vokser for

fort. Vi har ikke nok penger. Hadde jeg hatt penger ville CCDIA eksplodert, sier Dr. Altair.

I dag har CCDIA seks steder med flere forskjellige prosjekt. Organisasjonen har spredt seg til byen Rio de Janeiro og også til andre stater i Brasil.

Etter-skole-opplæring, sport, engelsk, spesialklasser for barn og unge med lærevansker, IT, rådgivning for barn og voksne og et kurs som forbereder fattige studenter på univesitetstesten er noen av arbeidsområdene. Hovedkvarteret er i Niteroi - byen med 800.000 innbyggere på andre siden av bukta for Rio de Janeiro.

150 kroner per barn. Ut av lite penger har CCDIA klart å skape en framtid for mange gatebarn og fattige. Budsjettet er cirka 50.000 kroner i måneden - omtrent 150 kroner per barn.

- Vi ser ikke på pengene som våre, men som Guds, sier Altair.

Per i dag kommer den største faste pengestøtten fra USA, men også i Europa får CCDIA støtte fra organisasjoner og privatpersoner. I Norge støttes CCDIA av KFUM-kameratene i Oslo. De norske pengene skal finansiere strandfotballskolen som Soraya har vært en del av i fire år.

- Drømmen er å bli fotballproff, men hvis ikke det går vil jeg bli doktor, sier Soraya.

Fotball har i alle år vært de fattiges store mulighet i Brasil. Nå er også det i ferd med å bli «big business». De store Rio-klubbene har fotballskoler på alle større strender, men hvis du ikke er ekstremt god, koster det penger.

I Niteroi er CCDIA alene om å tilby gratis fotballskole. I dag har CCDIA 100 fotballspillere i sine rekker - blant dem er Soraya en av de mest talentfulle. Sorayas proffdrøm er derfor ikke

- Jeg drømmer om å bli fotballproff eller doktor, sier Soraya Pereiro. Men først håper hun å delta i Norway Cup.

helt urealistisk.

Menneskeverd og håp. Hennes hjem er i favelaen Grota do Surucucu litt utenfor sentrum av Niteroi. I en liten steinbygning bor hun sammen med sin 19 år gamle søster, mor og far. Moren arbeider som hushjelp. Faren jobber på en bar like nede i gata. Til sammen har familien 1100 kroner å rutte med i måneden.

- Jeg har det helt OK her, sier Soraya og viser oss rundt. Hun prøver så

godt hun kan å kommunisere med den lille engelsken hun kan.

Soraya ser tilsynelatende blid og fornøyd ut, men sosialarbeideren som er med som tolk, forteller at ikke alt er like enkelt i familien Pereiro. Hun forteller blant annet at faren er svært aggressiv.

Til sommeren håper Soraya å være en del av det fargerike fellesskapet i Norway Cup. Planen er at jentene fra strandfotballprosjektet til CCDIA skal spille verdens største fotballturnering

Dona Cassia vil gjerne ha fast jobb som syerske, med rett til ferie og sikker pensjon. Men den offentlige minstelønna i Brasil ligger på 700 kroner i måneden, og Cassia tjener mer på gata.

Kamel: Brasils va

Dona Cassia er camelô. Hun selger hjemmelagde vesker og simple lommebøker på fortauet i Rio de Janeiro. Nesten samtlige nye arbeidsplasser i Brasil er å finne i den uformelle sektoren av arbeidsmarkedet.

I BRASIL: RUNA HESTMANN
(TEKST OG FOTO)

Over halvparten av Brasil yrkesaktive jobber uten formelle kontrakter, ifølge Valeria Péro, forsker ved Institutt for økonomi ved det føderale universitetet i Rio de Janeiro. De arbeider som hushjelpere, gateselgere og billig arbeidskraft i verksteder og fabrikker. De har ikke rett til sykepenger og får ikke pensjon. De har heller ikke krav på ferie og kan miste jobben på dagen.

Tall fra det brasilianske finansdepartementet viser at bare seks prosent av dem som ble sysselsatt i 1999 ble ansatt i samsvar med offisielle regler om kontrakter og arbeiderrettigheter. De resterende 94 prosentene i ny jobb har ingen rettigheter i det hele tatt og jobber på arbeidsgiverens nåde. Forsker Valeria Péro mener tallet er lavere. - Cirka 50 prosent av de vrkesak-

tive i Brasil jobber i uformell sektor, mener hun.

I Brasil er det den uformelle servicenæringen med sine gateselgere og skopussere som øker mest. 75 prosent av arbeidsplassene i uformell sektor finnes her.

Godt vareutvalg. Cassia Maria Teixeira da Silva er gateselger. Hver morgen stiller hun ut skinnveskene sine på en gul presenning utenfor Santanaparken i Rio. Dona Cassias kolleger selger brus eller vann til sjåførene som venter på grønt lys i veikrysset. Andre selger hengelåser, superlim, skolisser eller skjøre plastleker som de har kjøpt billig i Paraguay.

Gateselgerne kalles camelôs, kameler, fordi de bærer jobben sin med seg overalt. I store bager, på stativer eller i pappesker.

- Jeg har solgt vesker på dette fortauet i fem år, forteller dona Cassia. Hver morgen tar hun toget til jobben, med arbeidsplassen i en stor bag på fanget. Hun er 42 år gammel og har fire barn. Dona Cassia bor i Caxias, en time nord for Rio de Janeiro. Hun tilbringer hele dagen et fortau. Om kvelden setter hun seg ned foran symaskina. - Jeg bruker ti til femten minutter

sammen med jentelaget til KFUM/Oslo. Jentene fra KFUM var på besøk i Niterói sist høst. Til tross for språkproblemer, ble det knyttet sterke bånd i løpet av de to ukene.

- Det hadde vært en drøm for jentene å dra til Norge, sier Maysa Monte Assis. Maysa er mannen til Altair. Hun jobber på CCDIA. Verken hun eller mannen tar ut lønn fra organisasjonen.

- Det at jenter i Norge viser at de bryr seg er utrolig viktig. Jenter i favelaene er vant til å bli sett ned på. De er

ikke vant til oppmerksomhet. De føler seg verdiløse, sier Maysa.

Og nettopp menneskeverd og håp er kjernen i CCDIAs arbeid:

- Vi ønsker å fortelle barna at de er verdt noe. Gi dem en verdi. Gi dem et håp, sier Maysa.

- Vi har gjort jobben vår når de ser mulighetene her i livet. Først da er det mulig å velge. Så får de selv velge hva de vil, sier Dr. Altair.

nligste yrke

på hver veske og tar én og to réal per stykk (cirka fem-ti kroner), sier hun. Dona Cassia tjener mer på gata enn hun ville ha gjort i fast jobb. På en god dag kan hun reise hjem med 180 kroner. På en dårlig dag må dona Cassia og familien nøye seg med femti.

Kamelodromer. Dona Cassias gule presenning har stropper i hvert hjørne. Hun har ikke tillatelse til å selge veskene sine på gata. Hvis politiet kommer, må hun fjerne seg. Da drar Dona Cassia i stroppene og presenningen blir til en provisorisk sekk. På få sekunder kan hun pakke med seg hele utvalget og flytte seg til et nytt gatehjørne.

- Det har hendt flere ganger at politiet har tatt veskene mine. De har lov til å konfiskere varene vi selger, forteller hun.

Prefekturet i Rio de Janeiro har satt av egne plasser i byen til gateselgerne. Områdene kalles «kamelodromer» og er enkle utendørs-markeder for offisielle gateselgere. - Du må kjenne noen i rådhuset for å få lisens og fast plass i kamelodromene, sier dona Cassia. Hver bydel avgjør hvem som får disse tillatelsene. Hvis du er synlig handikappet, alenemor eller enke, er sian-

sen for å få plass i den lokale kamelodromen større.

Gatesalg en livsstil. Arbeidssekretær André Urani kaller gateselgerne for selvstendig næringsdrivende på mikroplan. - De tegner ikke kontrakter med seg selv, sier Urani. Han kaller det uformelle arbeidet en livsstil som kjennetegner Rio de Janeiro.

Veksten i det uformelle arbeidsmarkedet skyldes at offentlig regulering blir for omstendelig. - Lovene er ikke tilpasset virkeligheten. Det er billigere for arbeidsgivere å ansette folk uten kontrakt. Da slipper man å betale skatt, feriepenger og sykepenger, sier André Urani. Han kaller det uformelle arbeidet en livsstil som kjennetegner Rio de Janeiro.

- Arbeidsløsheten i Rio er lavere enn i andre storbyer i Brasil. Rio de Janeiro har 5,4 prosent arbeidsledighet, mens tallet i landets storbyer til sammen er 8,4 prosent. De arbeidsløse i Rio har en unik evne til å finne og skape jobber. De vil være sine egne sjef, forklarer Urani.

Dona Cassia, gateselger

Nordmann hjelper gatebarn i Brasil:

Norsk-britiske Gregory Smith koser seg med tre av sine fosterbarn: Fábio (19), Vando (2) og Eliana (16).

- Fosterhjem den eneste løsningen

Norske Gregory Smith mener fosterhjem er den eneste realistiske løsningen på hvordan man skal redde gatebarn i Brasils storbyer.

I BRASIL: THOMAS GULBRANDSEN (TEKST OG FOTO)

- Vårt endelige mål er familien, enten den biologiske eller erstatte-familien, sier 47-åringen som jobber 20 timer i døgnet med vanskeligstilte barn i megabyen São Paulo.

Det er søndag når vi besøker Gregory Smith. Rundt oss myldrer det femti glade og nysgjerrige barn, som koser seg med fotball, bading og kajak. I dag er dagen da alle barna som er tilknyttet CARF-prosjektet møtes. Til felles måltider og spennende aktiviteter ved det idylliske Eldorado-senteret Smith har bygget opp på et forfallent landsted i slumkommunen Diadema utenfor São Paulo.

Kunne løst problemet. Smith er langt fra den eneste som forsøker å hjelpe gatebarn i Brasils storbyer. Det er blitt sagt at det finnes så mange organisasjoner som jobber for gatebarn i São Paulo at hvis hver av dem hadde tatt ansvar for to barn, ville problemet vært løst. Likevel blir det stadig flere gatebarn i 22-millionersbyen. Styresmaktenes anslag er på 15 000 gatebarn - et tall som de fleste som kjenner til gatebarnsproblematikken mener er latterlig lavt.

- Det viser bare hvor lite brasilianske myndigheter bryr seg om temaet, sier Smith, som ikke er imponert over arbeidsmetodene til de private og statlige hjelpeorganisasjonene som jobber for gatebarn.

- De fleste organisasjonene jobber helt feil. Ved å tilby gatebarna måltider, overnatting, klær og ulike aktiviteter, bygger de opp en infrastruktur på gata. Dette gjør gatelivet lettere, men det løser ikke gatebarnas hovedproblem; at de mangler et trygt hjem, sier Smith. Og det er nettopp

Fakta: Gregory Smith og CARF

I 1993 solgte den britiskfødte kunsthåndleren Gregory Smith huset sitt i Os samt de fleste av eiendelene sine. Smith ville vie livet sitt til å hjelpe gatebarn i Brasil. For pengene startet han Children At Risk Foundation (CARF) som nå finansieres av støtte-medlemmer og gaver. Smith har fosteransvar for ni tidligere gatebarn. I tillegg deltar vel 70 barn fra ustabile hjem i prosjektet. De bor hjemme, men deltar i ulike former for rehabilitering. Smith har hjelp av en britisk pedagog og en norsk designer som jobber på Eldorado-senteret. Likevel arbeider han nærmere 20 timer i døgnet med barna, og han forteller at helsa snart ikke tåler mer.

Fakta: Gatebarn i Brasil

Det blir anslått at mellom 7 og 15 millioner barn holder til på gata i Brasils storbyer, men det er vanskelig å avgjøre hvor mange av barna som lever permanent på gata. En stor andel bor periodevis hos sine biologiske foreldre. Nærmere hundre prosent av gatebarna sliter med alvorlige rusproblemer. Mange blir også seksuelt og fysisk misbrukt.

den stabile familien som er kongstanken bak CARFs arbeid. Organisasjonen er derfor i ferd med å starte et fosterhjemprosjekt i Brasil, et tilbud som ikke eksisterer i landet.

Overgangshjem. Smith har selv bygget opp pilot-fosterhjemmet ved å ta hånd om ni tidligere gatebarn. Planen er at gatebarn og barn som ikke klarer å bo sammen med sine biologiske foreldre skal kunne bo hos voksne par i et overgangshjem. Her skal barna få psykologisk behandling og hjelp til å bli kvitt rusproblemer. Målet er å gjøre barna modne nok til at de kan bli ført tilbake til sitt biologiske hjem eller et permanent fosterhjem etter et par år med rehabilitering.

BRASIL

I Brasil lever omtrent 1 av 5 under fattigdomsgrensa (tall fra 1990). I Rio de Janeiro bor 1 av 5 i slumbyer - såkalte favelas. De 40% fattigste (utgjør 30 mill.) tjener i snitt 590 kr i måneden. De 10 % rikeste (7,5 mill.) tjener ca. 11 500 kr i snitt. Stalig minstelønn: 710 kr i mnd. Landet,

som i april feiret sitt 500 årsjubileum, har i dag omtrent 170 millioner innbyggere.

Analfabetisme: 16%. Areal: 8,511,965 kvadratkilometer - 15 ganger Frankrike.

Kilde: IBGE (Brasils intitut for statistikk).

Lager bøker på indianerspråk

Norske Pinsemenigheters Ytre Misjon (PYM) har drevet utviklingsprosjekter blant guarani-indianere i Paraguay i over 20 år. I Paso Cadena-området startet det med lese-, skrive- og regneopplæring. Med årene ble det bygget skoler som senere ble utvidet til et større prosjekt med støtte fra NORAD.

På begynnelsen av 1990-tallet dukket tanken opp om å lage lærebøker for indianerne på deres eget språk. Et språk majoritetsbefolkningen mestisene arvet fra sine indianske mødre, men som kulturelt og lingvistisk nå lå langt fra det indianske opphavet. (Mestiser er etterkommere av både hvite europeiske innvandrere og indianer.)

Nye ting holdt på å skje i skolesystemet i Paraguay på 90-tallet. Staten forberedte 9-årig skole. For første gang var det vedtatt morsmålsundervisning på guaraní fra skolestart - på mestisguaraní og med mestiskultur. Men komiteen for tospråklig undervisning hadde "glemt" at landet hadde enda flere og mer autentiske former for guaraní, som bygget på kulturer som var mye eldre enn deres egen. Og det var mestisenes, ikke indianernes versjon, av indianernes kultur og historie som ble formidlet.

Den første oppgaven i prosjektet var derfor å fange opp det som skjedde i det nasjonale skolesystemet som nevnt ovenfor, og å kartlegge hvilke behov indianerne selv hadde. Målet var at indianerne selv, som spesialister på egen kultur, skulle gjøre mest mulig av innsamlingsarbeidet i felten: Opptak på kassett, nedskrivning på kladd og kontroll av stoffet med fortelleren selv. For indianerne med sin muntlige tradisjon

NORAD informerer

Ava-guaranibarna har fått lærebøker på eget språk.

FOTO: PYM

var det ikke naturlig å konsentrere seg om ett tema. Alle ble oppmuntret til å bruke ord som var gått av bruk, eller ikke var brukt av de unge lenger. De ble oppfordret til å fortelle om «gamle dager». Både menn og kvinner ble invitert til arbeidet, slik at begge fikk komme fram med sine tanker og erfaringer.

Den lokale forankringen i prosjektet skal være sikret ved at guaranilærerskolen, ved det språklig fakultet, FALEVI. (= Fakultet for levende språk) er valgt som samarbeidspartner for prosjektet. Første etappe av prosjektet er ferdig med to bøker og en kassett, som er en presentasjon av stoff fra Paso Cadena-

området. Etter det kommer stoff fra andre områder og med andre fortellere. Bøkene skal brukes i grunnskolen.

Det er et arbeid ingen har gjort før i Paraguay. Prosjektet har fått positiv oppmerksomhet i andre relevante miljøer, inkludert utdanningsmyndighetene. Andre indianergrupper har vist interesse for å utvide aktivitetene til å inkludere deres kultur. Prosjektet kan bli en del av en bevisstgjøringsprosess om verdien av egen kultur og eget språk, og kan gi en mulighet for å bevare urgammal kunnskap og eget språk for kommende generasjoner. Og det kan være med å skape re-

Medisinmannen Atanacio har deltatt med både ord og musikk til bøkene fra Paso Cadena.

FOTO: PYM

spekt for en kultur som har overlevd 500 års undertrykking.

NORAD har støttet tiltaket siden 1996 og for år 2000 er det bevilget NOK 466.000,-. I 1996 ble det foretatt en gjennomgang av indianerprosjektet, med deltakelse av erfarne sosialantropologer. Antropologene påpekte enkelte svakheter i forhold til blant annet mottakerfokus og eierskap. Dette er senere forsøkt justert for å imøtekomme de anbefalingene som ble gitt.

En ny statistikk viser for øvrig at 60 prosent av barna i Paraguay ikke fullfører grunnutdanning. De som først faller ut, er jentene. Minst utdanning av alle får indianerjentene.

Artikkelen er produsert av NORADs avdeling for siviltt samfunn. Kontaktperson: Janne Knutrud

Andre indianergrupper har vist interesse for å utvide aktivitetene til å inkludere deres kultur.

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 1. september – God sommer!

Drikkevannet er truet av både natur og mennesker

AV ROGNVALD BOYD,
NORGES GEOLOGISKE UNDERSØKELSE

DEBATT

ODDVAR LIND HAR i Bistandsaktuelt 4/2000 en artikkel som retter fokus mot drikkevannskvalitet. Artikkelen nevner flere områder i verden hvor grunnvann er helsefarlig pga sitt høye innhold av tungmetaller og/eller organiske forbindelser, bl.a. Bangladesh hvor 20-60 millioner mennesker bruker grunnvann med et høyt innhold av arsen. I artikkelen begår professorene Arild Eikum og Jon Tangdalen en grov overforenkling når de uttaler: «Plantevernmidler er ofte primærkilden til forurensning av grunnvannet, men i tillegg kommer også industri, søppelfyllinger, husdyr og defekte kloakksystemer osv. understreker han.»

Det er oppsiktsvekkende at Bistandsaktuelt ikke belyser hvordan naturen selv «forurenser drikkevannet». Mange grunnvannskilder er tatt i bruk uten at bistandsekspertene på vannforsyning har utnyttet hydrogeologisk og geokjemisk kompetanse. Det har gitt skjebnesvangre resultater i bl.a. India og Bangladesh.

Artikkelen i Bistandsaktuelt bygger delvis på fragmenter av Payal Sampats artikkel i WorldWatch* tidligere i år. Sampat fortjener en bedre behandling. Han gir en saklig fremstilling av både naturlige og menneskeskapt geologiske prosesser, samt direkte forurensning fra industri, landbruk og deponier, som truer grunnvann. Blant annet omtaler han de kjemiske prosessene som oppstår når overforbruk av grunnvann fører til frigjøring av naturlig forekommende tungmetaller når vannspeilet synker. Nettopp dette er årsaken til problemet med grunnvann i Bangladesh. Sampat skriver (om «WHO and international aid agencies»): «However, the agencies, not aware that soils of the Ganges aquifers are naturally rich in arsenic, didn't test the sediment before drilling tubewells.»

OPP TIL 1 MILLION brønner i Bangladesh kan ha arsen-verdier som er 5 til 100 ganger WHO's anbefalt øvre grense for arsen i drikkevann. En omfattende litteratur om prosessene som har ført til dette problemet er utgitt i perioden fra 1995

(bl.a. i New Scientist, 12. Februar 2000** og av Nickson et al i Applied Geochemistry også 2000***). Forfatterne er enige om at arsenet er en naturlig bestanddel i visse bergarter og bergartsnivåer i dette området. Sampat omtaler også problemer tilknyttet naturlig høyt innhold av fluor og bruker overskriften: «From Sediment to Solute: the Emerging Threat of Natural Contaminants». Trusselen har selvfølgelig alltid vært til stede – det er kunnskapen som er «emerging», men som tilsynelatende ikke har spredt seg langt nok. Artikkelen i Bistandsaktuelt nevner ikke med ett ord at arsen-«forurenset» drikkevann i Bangladesh er forårsaket av naturlige prosesser, trolig forsterket av overpumping.

FORURENSNING fra industri, landbruk, søppelfyllinger o.l. er selvfølgelig en alvorlig trussel mot grunnvannet i mange områder, men man risikerer å foreta grove feil hvis man ikke erkjenner at grunnvann påvirkes også av naturlige kjemiske prosesser og har en sammensetning med store naturlige variasjoner.

I Norge varierer, f.eks. innholdet av uran i naturlig, uforurenset grunnvann gjennom seks størrelsesorden (Fregstad et al. 2000****). I enkelte europeiske land som er helt avhengig av grunnvann, benytter man grunnvann fra opp til 20 forskjellige bergartsnivåer, enkelte flere hundre

meter dype. Vannets sammensetning varierer i forhold til vertesbergart og hydrogeologiske prosesser. Vannet må derfor bare benyttes til formål som passer til vannets kvalitet. Slik kunnskap eksisterer i Europa, Nord-Amerika og deler av Asia, men er, ifølge Sampat, fullstendig fraværende i Afrika.

Hydrogeologer og geokjemikere er fullstendig klar over behovet for å ta hensyn til politiske og sosiale forhold, teknologiske muligheter og begrensninger, forurensningsstatus og andre forhold i forbindelse med vannforvaltning, også når det gjelder grunnvann. Men, glem ikke hvor grunnvannet kommer fra!

Kilder:

*) Sampat, P., 2000: Groundwater Shock, World Watch, January/February 2000, 10-22

**) Pearce, F., 2000: Danger in every drop. New Scientist 165, no. 2225, 16-17.

***) Nickson et al., 2000: Mechanism of arsenic release to groundwater, Bangladesh and West Bengal, Applied Geochemistry 15, 403-413.

****) Fregstad, B. et al. 2000: The chemistry of Norwegian groundwaters: III. The distribution of trace elements in 476 crystalline bedrock groundwaters, as analysed by ICP-MS techniques. The Science of the Total Environment 246, 21-40.

Rognvald Boyd er programleder for internasjonal virksomhet ved Norges geologiske undersøkelse.

ANNONSE

Organisasjonssekretær – Internasjonal reporter

Stiftelsen Internasjonal reporter søker etter organisasjonssekretær. Se informasjon på www.reporter.no. Søknadsfrist 30. juni.

VISSTE DU AT...

det i gjennomsnitt koster bare 13 dollar i året å gi et barn grunnleggende helse og ernæring og 6 dollar å gi skolegang.

Kilde: UNICEF/State of the World's Children.

«Le ikke av den som faller. Det kan finnes glatte partier lenger fremme på stien du går.»

Ordtak fra tswana-folket (Botswana, Sør-Afrika).

Vietnams blinde får eget senter

Norges Blindedeforbund og norske skattebetalere har spyttet i kassa

HANOI (b-a): Norges Blindedeforbund har reist det første blindesenteret i Vietnam. Senteret i utkanten av Hanoi er nå overlatt til vietnameserne selv for videre drift.

• ERIK R. SELMER

De to første årene ble driften finansiert av Norges Blindedeforbund, med støtte fra NORAD og norsk næringsliv, men fra januar i år er finansieringen overtatt av vietnamesiske myndigheter.

Gunnar Espenes, som har vært stedlig representant for Norges Blindedeforbund siden 1995, har vært direkte involvert i selve byggingen. Hans bidrag har vært av uvurderlig betydning, understreker direktør Le Tiep, som overtok da Espenes og Blindedeforbundet overlot ansvaret for all videre drift til vietnameserne selv.

Senteret, som ligger 20 minutter fra Hanoi sentrum, er det første av sitt slag i Vietnam. Det omfatter både undervisning, yrkesopplæring og rehabilitering. I forhold til behovene til landets 600.000 blinde og halvparten så mange svaksynte, er tilbudet bare som en dråpe i havet. Men det er en meget god begynnelse.

Den nye internatavdelingen ved senteret har plass til 64 elever, forteller Gunnar Espenes.

FOTO: ERIK SELMER

HANDIKAPPEDE

Dialog nødvendig. Det er en vakker og funksjonell bygningsmasse vi blir vist rundt i. Det er ikke å ta for hardt i at senteret skiller seg ut fra nabobygningene både i estetikk og kvalitet.

- Konseptet ble utarbeidet av myndighetene. Det hadde stor fasade og lite innhold, og det ble nødvendig med en dialog, for det var problemer med å få et spesialtilpasset bygg inn i det, sier Gunnar Espenes.

Den opprinnelige modellen var tre ganger dyrere enn det som ble resultatet. - I dag er det et holdbart og funksjonelt senter, ikke noe overdådig, men med kvalitet på det som er i bruk. Det skal fungere for de blinde, og vi skal kunne slippe for store utgifter til vedlikehold, sier Espenes.

Kontrastfarger. Det har vært mange detaljer å passe på. I det fuktige klimaet gjaldt det blant annet å finne spesielle fliser som de blinde ikke ville gli på. Det er også sørget for kontrastfarger slik at svaksynte skal kunne skille ut farlige områder.

I senteret finnes det også et computer-rom, og det er etablert et blindeskript-trykkeri.

Generelt er det stor mangel på bøker med blindeskript i Vietnam.

Vietnamesiske myndigheter ga tomten og opparbeidet infrastrukturen, og fra norsk side har Blindedeforbundet, i tillegg til statlige NORAD-penger, fått støtte fra Jotun, Statoil og Norsk Hydro.

I arbeidet i Vietnam har det vært viktig å skape et gjensidig tillitsforhold til myndighetene, og få gjennomslag for at det nasjonale blindedeforbundet fikk anledning til å ta ansvar, framhever Espenes. Det unike skjedde at myndighetene ga det nasjonale blindedeforbundet ansvaret for spesialutdanningen av blinde. Med bistand fra Blindedeforbundet arbeider vietnameserne nå med å videreutbygge denne undervisningen.

Studietur til naboland. Før han dro sørget Espenes for å ta med seg lærerne på en studietur til fem sentre i nabolandet Thailand. Den nye direktøren, Le Tiep, har også vært i Japan

Den nye direktøren Le Tiep er selv blind.

BLINDESENTERET I HANOI:

- Total flate: 1.820 kvm.
- Byggetid: 14 måneder
- Byggekostnader: 452.000 dollar (i tillegg massasjeavdeling: 53.000 dollar og utstyr og inventar 92.000 dollar)
- 22 ansatte, derav ni lærere (seks blinde) og 70 studenter
- Internatavdeling til 64 studenter
- Massasjeavdeling til ni personer (seks menn og tre kvinner)
- Det er om lag 600.000 blinde (barn utgjør 10 prosent) og 300.000 svaksynte i Vietnam.

Tsjekkere på giverkurs i Norge

BISTAND

De tidligere østblokklandene er ikke bare preget av fattigdom og økonomiske problemer. Tsjekkia ønsker å bli en aktiv bistandsgiver, og en delegasjon besøkte nylig Norge for å lære av norske erfaringer.

- Det er bred politisk enighet i Tsjekkia om at vi bør ta vår del av det internasjonale ansvaret for bistand. Nå diskuterer vi å opprette en egen institusjon som jobber bare med bistand. Den skandinaviske

modellen er derfor svært interessant for oss, sier rådgiver Petr Halaxa ved det tsjekkiske instituttet for internasjonale relasjoner.

Halaxa deltok i delegasjonen som nylig besøkte Utenriksdepartementet og NORAD. En rekke bistandsrelaterte temaer ble diskutert under møtene.

- Samtalene har vært åpne og direkte. Det er meget nyttig for oss å høre om de erfaringer Norge har

gjort etter mange års bistandsarbeid. Spesielt interessant er vektleggingen av mottakeransvar og krav til effektivitet, sier Halaxa.

Tsjekkia bruker årlig i underkant av 0,20 prosent av brutto nasjonalproduktet på bistand. Det er særlig nærområder som Bosnia og Kosovo som mottar tsjekkisk bistand. Landet deltar som observatør i OECDs utviklingskomite DAC.

og Indonesia for å studere erfaringene der. Det er alle land med forhold ikke ulike Vietnams, og erfaringene derfra er derfor nyttig å ta med seg.

Blindedeforbundet i Vietnam ble opprettet allerede i 1969. Det var Ho Chi Minh selv som bestemte at de blinde skulle få en egen organisasjon. Forbundet var sterkt på papiret, men i praksis hadde det liten service og operativ virksomhet. Arbeidet skjøt ikke fart før på 1990-tallet, etter at dørene ble åpnet for utenlandsk samarbeid og investeringer.

Opplæring til 125 blindelærere. I de to første årene etter at senteret ble ferdigstilt, har 300 blinde og svaksynte fra provinsen gjennomgått yrkesopplæring. Av disse er 125 blindelærere.

Yrkesopplæringskursene omfatter administrasjon og massasje (erfaring viser at blinde har utviklet mer følelse i hendene enn andre og derfor er spesielt godt egnet til å massere).

Blindedeforbundet har for øvrig en enestående posisjon blant likesinnede i verden, i og med at forbundet har en årlig bistandsportefølje på 15 millioner kroner.

Erik Selmer er journalist i Dagsavisens utenriksredaksjon.

notiser

Norge vil gi vaksinemilliard

Stoltenberg-regjeringen vil gi barn vaksiner til en verdi av en milliard kroner i løpet av de neste fem årene. Til neste år blir det foreslått 200 millioner kroner til Den globale alliansen for vaksiner (GAVI). Pengene skal tas fra økningen i bistandsbudsjettet som følger av veksten.

- Vi vil ta pengene fra økningen i bistand som uansett vil komme for å opprettholde bistandens andel av brutto nasjonalprodukt, sier statsminister Jens Stoltenberg til Dagsavisen.

Svensk underslag?

Minst 2,5 millioner svenske bistandskroner er savnet, og nå mistenkes en underdirektør for underslag. Det handler om det svenske Rådningsverkets bistandsprosjekt i Bihac-enklaven nord i Bosnia. På oppdrag fra FN's høykommissær for flyktninger skulle Rådningsverket bygge boliger for 72 millioner kroner. Men da pengene tok slutt var bare en femdel av husene ferdige, skriver den svenske Dagens Nyheter.